

ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Урок 1. Первісні люди на території України.

Неолітична революція. Трипільська культура.

Кочові народи та антична цивілізація Північного Причорномор'я

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Українські землі були простором тривалого розвитку людських спільнот: від первісних мисливців і збирачів до землеробських культур, кочових об'єднань степу та античних міст-держав Причорномор'я. Ці явища не створили сучасної української держави безпосередньо, але заклали важливий історичний фундамент: освоєння території, господарські навички, культурні контакти, досвід організованого життя і взаємодії різних народів.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
як змінювалося життя людей від кам'яної доби до античності; що означає перехід від привласнювального до відтворювального господарства; чому Причорномор'я стало зоною контактів степу, лісостепу й Середземномор'я.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; порівнювати Трипілья, кочовиків і античні поліси; робити висновок про значення ранньої історії для формування української державності.

Працюємо не як із набором дат, а як із ланцюгом змін: спосіб життя → господарство → суспільство → культура → перші форми влади.

1. Карта уроку: що і в якій послідовності вивчаємо

Етап	Що відбувається	Чому це важливо
1. Первісні люди	Заселення території України, поява знарядь праці, житла, колективного полювання, духовних уявлень.	Людина пристосовується до природи та поступово починає її змінювати.
2. Неолітична революція	Перехід від мисливства і збиральництва до землеробства й скотарства.	З'являються осілі поселення, запаси їжі, ремесла, обмін, складніші громади.
3. Трипільська культура	Високорозвинена землеробська культура енеоліту з великими поселеннями й розвинутою керамікою.	Приклад ранньої організації життя на українських землях.
4. Кочовики степу	Кіммерійці, скіфи, сармати панують у степовій зоні; формується військова знать.	Степ стає простором мобільних воєнних і торговельних зв'язків.
5. Античні міста Причорномор'я	Грецькі поліси, торгівля, ремесло, писемність, монета, міське самоврядування.	Українські землі входять до середземноморського цивілізаційного світу.

Проблемне питання уроку

Чому найдавніша історія українських земель важлива для розуміння майбутнього державотворення, хоча в той час ще не існувало української держави?

2. Як ми дізнаємося про найдавнішу історію

Для найдавніших часів немає літописів і державних документів. Головне джерело знань - археологія. Історик працює не лише з текстом, а й із речами, залишеними людьми.

Джерело	Що може розповісти
Стоянки та поселення	де жили люди, як будували житла, чи були вони кочовими або осілими.
Знаряддя праці	чим полювали, обробляли землю, виготовляли одяг, посуд, прикраси.
Посуд і орнамент	рівень ремесел, смаки, символи, контакти з іншими культурами.
Поховання	соціальні відмінності, вірування, ставлення до смерті, роль воїнів і знаті.
Монети, написи, імпортовані речі	торгівлю, писемність, політичні й культурні зв'язки.

Визначення

Археологічна культура - група подібних археологічних пам'яток певного часу і території, які мають спільні ознаки: типи житла, поховання, знаряддя, посуд, орнамент. Назва культури часто походить від місця першої знахідки.

Важливо

Археологічна культура не завжди дорівнює окремому народові. За речами не завжди можна точно визначити мову, етнічну назву або самоназву людей.

3. Найдавніші люди на території України

Період	Орієнтовні межі	Основні риси життя
Палеоліт - давня кам'яна доба	від появи людини до бл. 10 тис. до н. е.	Привласнювальне господарство: полювання, збиральництво, рибальство. Кам'яні знаряддя. Життя невеликими групами.
Мезоліт - середня кам'яна доба	бл. 10-7 тис. до н. е.	Потепління після льодовикового періоду, нові способи полювання, лук і стріли, активне рибальство.
Неоліт - нова кам'яна доба	бл. 7-4 тис. до н. е.	Початок землеробства і скотарства, шліфовані кам'яні знаряддя, кераміка, осілі поселення.
Енеоліт - мідно-кам'яна доба	бл. 4-3 тис. до н. е.	Поряд із каменем використовується мідь; розвиваються землеробські культури, зокрема Трипілля.

Привласнювальне господарство	Відтворювальне господарство
люди беруть готові продукти природи: полюють, рибають, збирають рослини, яйця, молюсків.	люди самі виробляють продукти: вирощують рослини, розводять худобу, створюють запаси.

Приклад пам'ятки

Стоянка Королево на Закарпатті часто згадується як одна з найдавніших пам'яток людини на українських землях. Для пізнішого палеоліту важливі Мізин, Кирилівська стоянка, Межиріч та інші пам'ятки.

4. Палеоліт і мезоліт: виживання, праця, спільнота

Сфера життя	Палеоліт	Мезоліт
Природні умови	Холодніший клімат, льодовикові впливи, великі тварини: мамонт, бізон, північний олень.	Потепління, зміна рослинності й тваринного світу; зростає роль лісу, річок, озер.
Господарство	Колективне полювання, збиральництво, використання вогню, обробка каменю, кістки, дерева.	Дрібніша дичина, рибальство, індивідуальніші способи полювання; поширення лука і стріл.
Житло і побут	Тимчасові стоянки, житла з дерева, кісток мамонта, шкур; залежність від міграції тварин.	Більша рухливість, сезонні стоянки, пристосування до різних природних зон.
Культура	Прикраси, орнамент, образотворчі пам'ятки, початки релігійних уявлень.	Ускладнення знарядь, розвиток рибальського спорядження, приручення собаки.

Ключовий висновок

Головним досягненням кам'яної доби було не лише виготовлення знарядь, а й формування колективної взаємодії: без спільної праці, мови, досвіду й передачі знань люди не могли вижити.

5. Неолітична революція: перехід до виробництва їжі

Неолітична революція - це докорінний перехід від привласнювального господарства до відтворювального, тобто до землеробства і скотарства.

Причини переходу	Зміни в житті	Наслідки для суспільства
Потепління клімату; зміна тваринного світу; накопичення досвіду обробки рослин; приручення тварин.	Люди починають виращувати зернові, розводити худобу, жити осіліше, будувати довготривалі поселення.	З'являються запаси їжі, ремесло, обмін, майнова нерівність, складніші громади, нові конфлікти за землю й ресурси.

Було переважно	Стало поступово
полювання, збиральництво, рибальство; залежність від сезонів і природи; невеликі рухливі групи.	землеробство, скотарство, кераміка; осілі поселення; зростання населення; обмін і ремесла.

Не плутати

“Революція” у цьому понятті не означає один день або повстання. Це тривалий процес, який у різних регіонах тривав століттями.

6. Трипільська культура: землеробська цивілізація енеоліту

Ознака	Характеристика
Час існування	приблизно V-IV - початок III тис. до н. е. (орієнтовно 5400/5000-2700 рр. до н. е.).
Територія	Лісостепові простори між Карпатами, Дністром, Прутом, Південним Бугом і Дніпром; також сучасні Молдова й Румунія.
Господарство	Землеробство, скотарство, мисливство, рибальство, ремесла, обмін.
Поселення	Від невеликих селищ до дуже великих протоміських поселень із продуманим плануванням.
Культура	Яскраво розписана кераміка, глиняні жіночі статуетки, моделі жител, культ родючості, складна символіка орнаменту.

Визначення
Енеоліт - мідно-кам'яна доба, коли поряд із кам'яними знаряддями люди почали використовувати мідь, але камінь ще залишався дуже важливим матеріалом.

7. Що робить Трипілля важливим для історії України

Досягнення	Пояснення	Історичне значення
Осіле землеробство	Вирощування культур, утримання худоби, зберігання запасів.	Люди міцніше пов'язуються з територією, виникає потреба в організації громади.
Великі поселення	Житла розміщувалися впорядковано, іноді концентричними колами.	Потрібне планування, взаємодія родів, розподіл праці.
Ремесло й кераміка	Посуд із орнаментом, ткацтво, обробка каменю, кістки, дерева, міді.	Зростає майстерність, формуються традиції, обмін і спеціалізація.
Контакти	Обмін із сусідами, запозичення технологій і символів.	Українські землі були не “окраїною”, а частиною ширших культурних процесів.

Чому занепала?	Що не можна стверджувати?
Імовірні чинники: виснаження ґрунтів, зміни клімату, тиск степових скотарів, внутрішні зміни господарства. Однієї простої причини немає.	Трипільці не були “готовими українцями” у сучасному розумінні. Але їхня культура є важливою частиною давньої історії земель України.

8. Степ і кочовий світ: чому він був таким важливим

Південні землі України входили до Великого степового коридору. Тут виникали суспільства, життя яких було пов'язане з конярством, скотарством, військовою мобільністю і контролем торговельних шляхів.

Риса кочового суспільства	Пояснення
Мобільність	Кочовики пересувалися зі стадами, швидко долали великі відстані, краще контролювали степові простори.
Кінь і зброя	Кінний воїн стає головною силою степу; поширюються лук, мечі, обладунок, бойова тактика вершників.
Соціальна нерівність	Виділяється військова знать; поховання знаті у курганах відрізняються багатством інвентарю.
Торгівля і данина	Степовики взаємодіють із землеробами й античними містами: продають худобу, зерно, рабів, отримують ремісничі вироби, вино, прикраси.

Визначення

Кочовики - спільноти, господарство яких базується на рухливому скотарстві та сезонному пересуванні зі стадами. Кочовий спосіб життя не означає "безлад": він має власну систему маршрутів, влади, звичаїв і воєнної організації.

9. Кіммерійці, скіфи, сармати: три хвилі степового світу

Народ / об'єднання	Час на українських землях	Що потрібно знати
Кіммерійці	приблизно IX-VII ст. до н. е.	Перший народ Північного Причорномор'я, назва якого відома з писемних джерел. Кочові скотарі й воїни, пов'язані з раннім залізним віком.
Скіфи	приблизно VII-III ст. до н. е.	Створили потужне військово-політичне об'єднання у степах. Відомі курганами, "звіриним стилем", контактами з грецькими містами.
Сармати	приблизно III ст. до н. е. - III ст. н. е.	Іраномовні кочові племена, що витіснили скіфів у степу. Відомі важкою кіннотою, роллю жінок у суспільстві, контактами з Римом і грецькими містами.

Запам'ятати логіку

Степові народи не були ізольованими. Вони впливали на землеробське населення лісостепу, торгували з античними містами й брали участь у великих міжнародних конфліктах свого часу.

10. Скіфія: держава, воїни, культура

Питання	Відповідь
Що таке Скіфія?	Велике об'єднання скіфських племен у Північному Причорномор'ї. Грецькі автори описували скіфів як сильних кінних воїнів степу.
Соціальна структура	Виділялися царські скіфи, військова знать, рядові кочовики, землеробські групи лісостепу, залежне населення.
Господарство	Кочове скотарство, війна і здобич, контроль шляхів, торгівля з античними містами; у лісостепу - землеробство.
Культура	Курганні поховання, зброя, кінське спорядження, золоті прикраси, "звіриний стиль" - зображення оленів, хижаків, фантастичних істот.
Значення	Скіфи показують, що на українських землях існували складні політичні об'єднання ще до слов'янської та княжої доби.

Дата-орієнтир

IV ст. до н. е. - період найбільшої могутності Великої Скіфії. Наприкінці IV-III ст. до н. е. її позиції послаблюються, а в степ приходять сарматські племена.

11. Антична цивілізація Північного Причорномор'я

У VII-VI ст. до н. е. греки почали засновувати колонії на узбережжі Чорного моря. Для греків це був спосіб розширити торгівлю, отримати зерно, рибу, сировину і створити нові осередки життя за межами Балкан.

Поняття	Пояснення
Колонізація	переселення частини населення з метрополії на нові землі та заснування там поселень, які підтримували зв'язки з батьківщиною.
Метрополія	місто або країна, з якої виходили колоністи. Для причорноморських колоній це були грецькі міста.
Поліс	місто-держава в античному світі: місто з прилеглою територією, власним управлінням, законами, громадянами, військом і культами.

Поліс / центр	Розташування / сучасний орієнтир	Що знати
Ольвія	поблизу гирла Південного Бугу	один із важливих торговельних центрів; контакти зі скіфами.
Херсонес	територія сучасного Севастополя	поліс у Криму, відомий міським устроєм, ремеслом, землеробською округою.
Пантікапей	Керченський півострів	центр Боспорського царства.
Тіра	гирло Дністра	місто на шляху контактів між степом, лісостепом і Середземномор'ям.

12. Як жили античні міста-держави

Сфера	Характеристика
Управління	Народні збори, ради, посадові особи, закони. У різних містах устрій міг змінюватися: демократія, олігархія, залежність від царств.
Економіка	Ремесло, торгівля, виноробство, рибальство, землеробство в окрузі міста; використання монет.
Суспільство	Громадяни полісу, переселенці, залежне населення, раби; права людей були нерівними.
Культура	Грецька мова і писемність, театральні традиції, храми, скульптура, античні міфи, освіта для частини населення.
Зв'язки з місцевим населенням	Торгівля, дипломатія, війни, змішані культурні впливи. Греки купували зерно, худобу, сировину; продавали вино, посуд, прикраси, зброю.

Боспорське царство

У V ст. до н. е. на Керченському і Таманському півостровах сформувалося Боспорське царство. Воно поєднувало грецькі міста й місцеві племена та стало важливим центром торгівлі зерном у Чорноморському регіоні.

13. Контакти культур: землероби, кочовики, поліси

Хто взаємодіяв	Що отримував	Наслідок
Грецькі міста	зерно, худобу, шкіри, рибу, рабів, військових союзників або найманців.	Залежали від зв'язків із місцевим населенням і степом.
Кочовики	вино, кераміку, прикраси, зброю, предмети розкоші, монети, престижні речі.	Зростає багатство знаті, поширюються елементи античної культури.
Землеробське населення лісостепу	нові товари, технології, торговельні можливості, культурні впливи.	Регіон стає частиною ширших економічних зв'язків.

Схема для розуміння

Лісостепові землероби → постачання зерна й продуктів → грецькі поліси → ремісничі товари, монети, культурні впливи → степова знать і місцеві громади. Степ контролював шляхи, а узбережжя відкривало зв'язок із Середземномор'ям.

Головний висновок

Рання історія України - це не "порожній простір до Київської Русі". Це територія, де зустрічалися різні способи життя: осіле землеробство, кочове скотарство і міська антична цивілізація.

14. Основні дати: мінімум, який треба знати

Дата / період	Подія або явище
близько 1 млн років тому	найдавніші сліди перебування людини на території України (орієнтир - Королево).
бл. 40-35 тис. років тому	поширення людини сучасного типу на українських землях.
бл. 10 тис. до н. е.	завершення льодовикової доби; перехід до мезоліту.
бл. 7-4 тис. до н. е.	неоліт; поширення землеробства, скотарства, кераміки.
бл. V-IV - поч. III тис. до н. е.	Трипільська культура на українських землях.
IX-VII ст. до н. е.	кіммерійці у степах Північного Причорномор'я.
VII-III ст. до н. е.	панування скіфів у степовій зоні.
VII-VI ст. до н. е.	заснування грецьких колоній у Північному Причорномор'ї.
V ст. до н. е.	формування Боспорського царства.
III ст. до н. е. - III ст. н. е.	переважання сарматів у степах.

Як вчити дати

Не забувати окремо, а тримати послідовність: кам'яна доба → неоліт → Трипілля → кочовики раннього заліза → античні міста → сармати.

15. Основні поняття уроку

Поняття	Визначення
Археологічна культура	сукупність подібних пам'яток певного часу й території, які мають спільні ознаки матеріальної культури.
Привласнювальне господарство	спосіб життя, за якого люди отримують готові продукти природи: полювання, збиральництво, рибальство.
Відтворювальне господарство	господарство, у якому люди виробляють продукти: землеробство і скотарство.
Неолітична революція	тривалий перехід до землеробства, скотарства, осілих поселень, кераміки й нових форм організації суспільства.
Енеоліт	мідно-кам'яна доба, коли мідні вироби існували поряд із кам'яними.
Кочовики	спільноти, що ведуть рухливе скотарське господарство і сезонно пересуваються зі стадами.
Поліс	античне місто-держава з власними законами, управлінням, громадянами й територією.
Колонізація	заснування переселенцями нових поселень за межами батьківщини, часто з торговельною метою.

16. Порівняння трьох типів суспільств на українських землях

Ознака	Трипільці	Кочовики степу	Античні поліси
Спосіб життя	переважно осілий	рухливий, пов'язаний зі стадами	міський і землеробсько-ремісничий
Господарство	землеробство, скотарство, ремесла	скотарство, війна, торгівля, данина	ремесло, торгівля, землеробство, морські зв'язки
Організація	громади, великі поселення	племена, військова знать, царі	місто-держава, громадяни, органи влади
Культурні ознаки	розписна кераміка, символіка родючості	кургани, зброя, "звіриний стиль"	писемність, монети, храми, закони
Історичне значення	рання землеробська культура	досвід воєнно-політичних об'єднань степу	включення регіону до античної цивілізації

Висновок для теми державності

Державність не виникає "з нічого". Вона потребує населення, території, господарства, влади, норм співжиття, обміну й культурної пам'яті. Усі ці елементи поступово формувалися на українських землях ще з найдавніших часів.

17. Підсумок уроку: що треба винести

Теза	Пояснення
1. Українські землі були заселені з найдавніших часів.	Археологічні пам'ятки свідчать про тривале освоєння території людьми різних епох.
2. Неолітична революція змінила спосіб життя.	Виробництво їжі, осілість, кераміка, ремесла й обмін зробили суспільство складнішим.
3. Трипільська культура була важливим землеробським явищем енеоліту.	Вона демонструє високий рівень поселень, господарства, ремесел і символічної культури.
4. Степові кочовики створили потужні військово-політичні об'єднання.	Кіммерійці, скіфи й сармати впливали на торгівлю, війну та культурні контакти регіону.
5. Античні міста Причорномор'я поєднали українські землі із Середземномор'ям.	Поліси принесли міське життя, писемність, монети, ремесло, право й нові форми управління.

Відповідь на проблемне питання: найдавніші суспільства ще не були українською державою, але вони створили передумови історичного розвитку території - населення, господарство, культурні зв'язки, досвід влади, обміну та співжиття.

18. Перевір себе: завдання для студентів

Рівень	Завдання
Базовий	1) Дайте визначення понять: неолітична революція, археологічна культура, поліс. 2) Розташуйте у правильній послідовності: сармати, Трипілля, палеоліт, грецька колонізація, скіфи.
Середній	Поясніть, чим привласнювальне господарство відрізняється від відтворювального. Наведіть по два приклади для кожного типу.
Достатній	Порівняйте Трипільську культуру й античний поліс за трьома ознаками: господарство, поселення, організація суспільства.
Високий	Сформулюйте аргументовану відповідь на питання: “Чому степ і узбережжя Чорного моря стали зоною зустрічі різних цивілізацій?”

Міні-тест	Варіанти
1. Неолітична революція - це...	А зміна династії; Б перехід до землеробства і скотарства; В поява залізної зброї; Г утворення Київської Русі.
2. Поліс - це...	А плем'я кочовиків; Б грецьке місто-держава; В курган; Г землеробська культура.
3. Хто відомий “звіриним стилем”?	А трипільці; Б скіфи; В грецькі колоністи; Г неандертальці.

Відповіді для самоперевірки

1 - Б; 2 - Б; 3 - Б.

19. Використання матеріалу на уроці

Для викладача

Цей PDF можна показувати як презентацію або роздати студентам як конспект, бо він містить основний текст теми, поняття, дати, таблиці для порівняння і завдання для закріплення.

Елемент уроку	Як використати
Початок	Слайди 1-2: озвучити головну думку, мету і проблемне питання.
Пояснення нового матеріалу	Слайди 3-13: рухатися за логікою “первісність - землеробство - Трипілля - кочовики - античні міста”.
Закріплення	Слайди 14-16: поняття, дати, порівняння.
Контроль розуміння	Слайди 17-18: підсумок, запитання, міні-тест.

Пробний варіант підготовлено для перевірки структури, глибини викладу і стилю подачі матеріалу.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 2. Київська Русь: утворення держави, політичний розвиток, християнізація та культура

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Київська Русь стала першою великою середньовічною державою східних слов'ян на українських землях. Вона об'єднала племінні союзи навколо Києва, контролювала торговельні шляхи, запровадила християнство і створила традицію князівської влади, права та писемної культури.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
передумови виникнення держави навколо Києва; правління перших князів і розширення території; реформи Володимира Великого та хрещення Русі; розквіт за Ярослава Мудрого.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
882	утвердження Олега в Києві, традиційний початок Київської держави.
945	повстання деревлян і загибель Ігоря.
988	хрещення Русі Володимиром Великим.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Передумови виникнення держави навколо києва	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Правління перших князів і розширення території	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Реформи володимира великого та хрещення русі	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Розквіт за ярослава мудрого	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Культура, право і значення київської русі	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Київська Русь: утворення держави, політичний розвиток, християнізація та культура» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Князь	допомагає точно пояснити явище: правитель держави або уділу, який спирався на дружину і систему данини.
Дружина	допомагає точно пояснити явище: військово-службове оточення князя.
Полюддя	допомагає точно пояснити явище: об'їзд князем підвладних земель для збору данини.

2. Історичний контекст

Слов'янські племена жили громадами, займалися землеробством, ремеслом, торгівлею і поступово переходили до складнішої політичної організації.

Київ мав вигідне розташування на Дніпрі, що поєднував північ і південь шляхом «із варягів у греки». Це робило місто торговельним, військовим і політичним центром.

Держава виникала не одномоментно: влада князя посилювалася через збір данини, дружину, контроль міст і дипломатичні зв'язки.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Передумови виникнення держави навколо киева	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Правління перших князів і розширення території	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Реформи володимира великого та хрещення русі	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Розквіт за ярослава мудрого	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Утворення держави	Київ став центром об'єднання полян, деревлян, сіверян, уличів, тиверців та інших племінних союзів.
Олег, Ігор, Ольга, Святослав	Князі зміцнювали владу, воювали, укладали договори з Візантією, упорядковували данину.
Володимир Великий	Зміцнив державу, карбував монети, запровадив християнство як державну релігію.
Ярослав Мудрий	Розвивав право, дипломатію, освіту, будівництво, підтримував церковну організацію.
Руська правда	Збірник норм права, що регулював покарання, майнові відносини, статус різних груп населення.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Передумови виникнення держави навколо киева	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Правління перших князів і розширення території	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Реформи володимира великого та хрещення русі	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Розквіт за ярослава мудрого	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Культура, право і значення київської русі	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Олег	об'єднав Київ і Новгород, утвердив Київ як центр держави.
Ольга	провела податкову реформу: уроки і погости.

Хто / що	Роль у темі
Святослав	воїн-князь, розширював вплив Русі у Східній Європі.
Володимир Великий	хрестив Русь у 988 р.
Ярослав Мудрий	час розквіту Київської Русі, Софія Київська, «Руська правда».

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Князь	правитель держави або уділу, який спирався на дружину і систему данини.
Дружина	військово-службове оточення князя.
Полюддя	об'їзд князем підвладних земель для збору данини.
Християнізація	процес поширення християнської віри та церковної організації.
Руська правда	збірник правових норм Київської Русі.

Поняття	Як використати у відповіді
Князь	Скажіть: «Князь - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Дружина	Скажіть: «Дружина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Полюддя	Скажіть: «Полюддя - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Християнізація	Скажіть: «Християнізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
882	утвердження Олега в Києві, традиційний початок Київської держави.
945	повстання деревлян і загибель Ігоря.
988	хрещення Русі Володимиром Великим.
1019-1054	правління Ярослава Мудрого.
1037	спорудження Софійського собору в Києві.

Хронологічна стрічка

882 → 945 → 988 → 1019-1054 → 1037

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Племінні союзи	потреба в захисті й торгівлі	князівська влада
Київ	контроль Дніпровського шляху	центр держави

Що відбувається	Механізм	Результат
Християнство	єдина ідеологія, писемність, зв'язки з Європою	зміцнення Русі

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Київська Русь створила перший досвід великої державності на українських землях.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Християнізація відкрила шлях до писемності, освіти, архітектури і культурних контактів із Європою.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Право, князівська влада та міські центри стали важливою спадщиною для наступних державних традицій.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Київська Русь: утворення держави, політичний розвиток, християнізація та культура» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 3. Татаро-монгольська навала. Галицько-Волинська держава: Романовичі, боротьба з монголами та занепад держави

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Після ослаблення Київської Русі центр політичного життя змістився на захід. Галицько-Волинська держава продовжила традиції руської державності, протистояла монгольському тиску і намагалася зберегти самостійність між Ордою, Польщею, Угорщиною та Литвою.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
причини роздробленості Русі; монгольська навала і встановлення залежності; об'єднання Галичини і Волині Романом Мстиславичем; правління Данила Романовича.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1199	об'єднання Галицького і Волинського князівств.
1223	битва на річці Калка.
1240	захоплення Києва монголами.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Причини роздробленості русі	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Монгольська навала і встановлення залежності	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Об'єднання галичини і волині романом мстиславичем	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Правління данила романовича	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Занепад держави та її спадщина	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Татаро-монгольська навала. Галицько-Волинська держава: Романовичі, боротьба з монголами та занепад держави» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Роздробленість	допомагає точно пояснити явище: поділ держави на окремі політичні центри.
Орда	допомагає точно пояснити явище: монгольська держава, якій руські князі сплачували данину.
Ярлик	допомагає точно пояснити явище: грамота хана, що підтверджувала право князя на владу.

2. Історичний контекст

У XII ст. Київська Русь розпалася на окремі князівства. Це було пов'язано зі зростанням місцевих центрів, боротьбою князівських родів і зміною торговельних шляхів.

Монгольська навала стала катастрофою для багатьох міст: Київ був зруйнований у 1240 р., а руські князівства потрапили у залежність від Золотої Орди.

Галицько-Волинська держава зберегла традицію руської політичної культури і стала важливим осередком державності у XIII-XIV ст.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Причини роздробленості русі	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Монгольська навала і встановлення залежності	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Об'єднання галичини і волині романом мстиславичем	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Правління данила романовича	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Роздробленість	Окремі князівства посилилися, але загальна обороноздатність Русі зменшилася.
Навала Батия	У 1237-1241 рр. монголи пройшли через Русь і Центральну Європу; Київ упав у 1240 р.
Роман Мстиславич	У 1199 р. об'єднав Галицьке і Волинське князівства.
Данило Галицький	Відновлював міста, шукав союзників, воював із боярською опозицією та Ордою.
Занепад	Після припинення династії Романовичів землі стали об'єктом боротьби сусідів.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Причини роздробленості русі	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Монгольська навала і встановлення залежності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Об'єднання галичини і волині романом мстиславичем	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Правління данила романовича	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Занепад держави та її спадщина	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Роман Мстиславич	засновник Галицько-Волинської держави.
Данило Романович	король Русі, провідний правитель держави у XIII ст.

Хто / що	Роль у темі
Василько Романович	брат і союзник Данила, волинський князь.
Батий	монгольський хан, очолив похід на Русь.
Юрій II Болеслав	останній представник династичної лінії, після смерті якого почалася боротьба за спадщину.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Роздробленість	поділ держави на окремі політичні центри.
Орда	монгольська держава, якій руські князі сплачували данину.
Ярлик	грамота хана, що підтверджувала право князя на владу.
Бояри	землевласницька знать, яка мала політичний вплив.
Король Русі	титул Данила Романовича після коронації 1253 р.

Поняття	Як використати у відповіді
Роздробленість	Скажіть: «Роздробленість - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Орда	Скажіть: «Орда - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Ярлик	Скажіть: «Ярлик - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Бояри	Скажіть: «Бояри - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1199	об'єднання Галицького і Волинського князівств.
1223	битва на річці Калка.
1240	захоплення Києва монголами.
1253	коронація Данила Романовича.
1340	умовний рубіж занепаду Галицько-Волинської держави.

Хронологічна стрічка

1199 → 1223 → 1240 → 1253 → 1340

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Роздробленість Русі	ослаблення оборони	успіх монгольської навали
Галичина + Волинь	об'єднання ресурсів	новий центр руської державності
Тиск Орди і сусідів	пошук союзів	занепад і поділ спадщини

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Галицько-Волинська держава була не периферією, а продовженням руської державної традиції.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Данило Романович прагнув поєднати внутрішнє зміцнення з міжнародними союзами.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Занепад держави відкрив шлях до входження українських земель до складу Литви, Польщі та інших держав.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Татаро-монгольська навала. Галицько-Волинська держава: Романовичі, боротьба з монголами та занепад держави» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 4. Семінар. Витоки української державності (IX-XIV ст.)

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Повторення і осмислення ранніх етапів державності: Київська Русь і Галицько-Волинська держава показують, як на українських землях формувалися влада, право, дипломатія, культура та історична пам'ять.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
Київська Русь як рання держава; роль християнства і права; Галицько-Волинська держава як продовження традиції; причини ослаблення і зовнішній тиск.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
882	утвердження Києва як центру Русі.
988	хрещення Русі.
1199	створення Галицько-Волинської держави.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Київська русь як рання держава	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Роль християнства і права	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Галицько-волинська держава як продовження традиції	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Причини ослаблення і зовнішній тиск	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Історичне значення для України	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Витоки української державності (IX-XIV ст.)» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Державність	допомагає точно пояснити явище: наявність влади, території, населення, права, символів і здатності проводити політику.
Історична спадщина	допомагає точно пояснити явище: досвід минулого, що впливає на наступні покоління.
Династія	допомагає точно пояснити явище: рід правителів, які передають владу спадково.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. витоки української державності (ix-xiv ст.).

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Київська русь як рання держава	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Роль християнства і права	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Галицько-волинська держава як продовження традиції	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Причини ослаблення і зовнішній тиск	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Київська Русь	Перший великий досвід державності: князівська влада, військо, право, дипломатія, християнська культура.
Християнізація	Змінила культурний простір: писемність, книжність, церковна організація, зв'язки з Візантією та Європою.
Галицько-Волинська держава	Зберегла руську традицію після занепаду Києва і монгольської навали.
Монгольський чинник	Зруйнував міста, запровадив залежність від Орди, але не знищив місцеву політичну традицію.
Спадщина	Державницька пам'ять Києва, права і княжої доби стала важливою для наступних поколінь.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Київська русь як рання держава	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль християнства і права	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Галицько-волинська держава як продовження традиції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Причини ослаблення і зовнішній тиск	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Історичне значення для України	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Володимир Великий	запровадив християнство і зміцнив державу.
Ярослав Мудрий	розквіт права, освіти, дипломатії.

Хто / що	Роль у темі
Роман Мстиславич	об'єднав Галичину і Волинь.
Данило Романович	намагався зберегти самостійність Русі під тиском Орди.
Батий	очолив монгольський похід, що змінив політичну карту Русі.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Державність	наявність влади, території, населення, права, символів і здатності проводити політику.
Історична спадщина	досвід минулого, що впливає на наступні покоління.
Династія	рід правителів, які передають владу спадково.
Феодальна роздробленість	поділ держави на уділи й боротьба між князями.

Поняття	Як використати у відповіді
Державність	Скажіть: «Державність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Історична спадщина	Скажіть: «Історична спадщина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Династія	Скажіть: «Династія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Феодальна роздробленість	Скажіть: «Феодальна роздробленість - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
882	утвердження Києва як центру Русі.
988	хрещення Русі.
1199	створення Галицько-Волинської держави.
1240	руйнування Києва монголами.
1253	коронація Данила.

Хронологічна стрічка

882 → 988 → 1199 → 1240 → 1253

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Київська Русь	ключові дії та суперечності	історичний результат
Християнізація	ключові дії та суперечності	історичний результат
Галицько-Волинська держава	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Повторення і осмислення ранніх етапів державності: Київська Русь і Галицько-Волинська держава показують, як на українських землях формувалися влада, право, дипломатія, культура та історична пам'ять.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Витоки української державності (IX-XIV ст.)» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства. Кревська і Городельська унії

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

У XIV-XV ст. більшість українських земель увійшла до Великого князівства Литовського, а Галичина - до Польщі. Це змінило політичні умови розвитку, але руське право, мова й православна традиція ще тривалий час зберігали значення.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
входження українських земель до Литви і Польщі; політика литовських князів; руське право і місце православної знаті; Кревська унія.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1340-ві	початок боротьби за галицько-волинську спадщину.
1362	битва на Синіх Водах, посилення литовського впливу.
1385	Кревська унія.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Входження українських земель до литви і польщі	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Політика литовських князів	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Руське право і місце православної знаті	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Кревська унія	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Городельська унія та її наслідки	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства. Кревська і Городельська унії» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Велике князівство Литовське	допомагає точно пояснити явище: держава, у складі якої опинилася більшість українських земель.
Кревська унія	допомагає точно пояснити явище: угода 1385 р. між Литвою і Польщею.
Городельська унія	допомагає точно пояснити явище: угода 1413 р., що посилила привілеї католицької шляхти.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: українські землі у складі великого князівства литовського та польського королівства. кревська і городельська унії.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Входження українських земель до литви і польщі	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Політика литовських князів	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Руське право і місце православної знаті	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Кревська унія	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Литовська експансія	Більшість українських земель увійшла до ВКЛ порівняно м'яко: місцеві порядки, руська мова і право певний час зберігалися.
Польська влада в Галичині	Посилювалися позиції польської шляхти і католицької церкви, що змінювало становище руської знаті.
Сині Води	Поразка ординців відкрила шлях до зміцнення литовського контролю над Подніпров'ям.
Кревська унія	Зблизила Литву з Польщею і започаткувала тривалий процес польсько-литовської інтеграції.
Городельська унія	Привілеї католицької знаті посилили нерівність православної еліти.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Входження українських земель до литви і польщі	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Політика литовських князів	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Руське право і місце православної знаті	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Кревська унія	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Городельська унія та її наслідки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Ольгерд	розширив владу Литви на українські землі.
Вітовт	зміцнював ВКЛ і проводив централізацію.
Ягайло	уклав Кревську унію і став польським королем.
Православна знать	зберігала місцеву традицію, але поступово втрачала рівність прав.
Польська шляхта	посилювала вплив у Галичині та після уній.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Велике князівство Литовське	держава, у складі якої опинилася більшість українських земель.
Кревська унія	угода 1385 р. між Литвою і Польщею.
Городельська унія	угода 1413 р., що посилила привілеї католицької шляхти.
Шляхта	привілейований стан землевласників.

Поняття	Як використати у відповіді
Велике князівство Литовське	Скажіть: «Велике князівство Литовське - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Кревська унія	Скажіть: «Кревська унія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Городельська унія	Скажіть: «Городельська унія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Шляхта	Скажіть: «Шляхта - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1340-ві	початок боротьби за галицько-волинську спадщину.
1362	битва на Синіх Водах, посилення литовського впливу.
1385	Кревська унія.
1410	Грюнвальдська битва.
1413	Городельська унія.

Хронологічна стрічка

1340-ві → 1362 → 1385 → 1410 → 1413

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Литовська експансія	ключові дії та суперечності	історичний результат
Польська влада в Галичині	ключові дії та суперечності	історичний результат
Сині Води	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. У XIV-XV ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства. Кревська і Городельська унії» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 6. Люблінська та Берестейська унії. Литовські статuti. Магдебурзьке право. Православні братства

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

У XVI ст. українські землі пережили глибокі зміни: Люблінська унія передала значну їх частину під владу Польщі, Берестейська унія розколола церковне життя, а міське самоврядування, братства і право стали засобами самоорганізації суспільства.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
Люблінська унія і Річ Посполита; Литовські статuti та право; Магдебурзьке право в містах; Берестейська церковна унія.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1529, 1566, 1588	Литовські статuti.
1569	Люблінська унія.
1586	Львівське Успенське братство отримало ставропігію.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Люблінська унія і річ посполита	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Литовські статuti та право	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Магдебурзьке право в містах	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Берестейська церковна унія	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Православні братства і захист культури	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Люблінська та Берестейська унії. Литовські статuti. Магдебурзьке право. Православні братства» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Люблінська унія	допомагає точно пояснити явище: об'єднання Польщі й Литви в Річ Посполиту 1569 р.
Берестейська унія	допомагає точно пояснити явище: створення греко-католицької церкви 1596 р.
Магдебурзьке право	допомагає точно пояснити явище: право міського самоврядування.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: люблінська та берестейська унії. литовські статuti. магдебурзьке право. православні братства.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Люблінська унія і річ посполита	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Литовські статuti та право	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Магдебурзьке право в містах	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Берестейська церковна унія	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Люблінська унія	Створила Річ Посполиту; Волинь, Київщина, Брацлавщина і Підляшшя перейшли під польську корону.
Литовські статuti	Закріплювали норми права і довго діяли на українських землях.
Магдебурзьке право	Давало містам самоврядування, суд і виборні органи, сприяло розвитку міщанства.
Берестейська унія	Частина православної ієрархії визнала владу Папи, зберігши східний обряд; виникла греко-католицька церква.
Братства	Захищали православ'я, школу, друк, мову і міську громаду.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Люблінська унія і річ посполита	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Литовські статuti та право	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Магдебурзьке право в містах	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Берестейська церковна унія	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Православні братства і захист культури	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Костянтин Острозький	захисник православ'я, меценат освіти і культури.
Іпатій Потій	один з діячів Берестейської унії.

Хто / що	Роль у темі
Кирило Терлецький	учасник церковних переговорів щодо унії.
Львівське братство	впливова православна організація міщан.
Міщани	через братства і магдебурзьке право вчилися самоорганізації.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Люблінська унія	об'єднання Польщі й Литви в Річ Посполиту 1569 р.
Берестейська унія	створення греко-католицької церкви 1596 р.
Магдебурзьке право	право міського самоврядування.
Братства	православні громадські організації міщан.

Поняття	Як використати у відповіді
Люблінська унія	Скажіть: «Люблінська унія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Берестейська унія	Скажіть: «Берестейська унія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Магдебурзьке право	Скажіть: «Магдебурзьке право - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Братства	Скажіть: «Братства - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1529, 1566, 1588	Литовські статuti.
1569	Люблінська унія.
1586	Львівське Успенське братство отримало ставропігію.
1596	Берестейська унія.
1632	легалізація православної ієрархії у Речі Посполитій.

Хронологічна стрічка

1529, 1566, 1588 → 1569 → 1586 → 1596 → 1632

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Люблінська унія	ключові дії та суперечності	історичний результат
Литовські статuti	ключові дії та суперечності	історичний результат
Магдебурзьке право	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.

Завдання	Як виконати
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. У XVI ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Люблінська та Берестейська унії. Литовські статuti. Магдебурзьке право. Православні братства» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.

Рівень	Завдання
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 7. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Становлення Гетьманщини

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Козацтво стало новою військово-соціальною силою українського суспільства. У середині XVII ст. повстання під проводом Богдана Хмельницького переросло у Національно-визвольну війну і створення козацької держави - Гетьманщини.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
причини виникнення козацтва; Запорозька Січ як військово-політичний центр; причини війни 1648 р.; основні битви і дипломатія Хмельницького.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1556	заснування укріплення Дмитром Вишневецьким на Малій Хортиці.
1648	початок Національно-визвольної війни.
1648	битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Причини виникнення козацтва	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Запорозька січ як військово-політичний центр	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Причини війни 1648 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Основні битви і дипломатія хмельницького	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Гетьманщина як форма державності	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Становлення Гетьманщини» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Козацтво	допомагає точно пояснити явище: вільна військова спільнота прикордоння.
Запорозька Січ	допомагає точно пояснити явище: укріплений центр козацького життя за Дніпровими порогами.
Гетьман	допомагає точно пояснити явище: керівник козацького війська і держави.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: виникнення українського козацтва. запорозька січ. національно-визвольна війна під проводом богдана хмельницького. становлення гетьманщини.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Причини виникнення козацтва	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Запорозька січ як військово-політичний центр	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Причини війни 1648 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Основні битви і дипломатія хмельницького	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Походження козацтва	Козаки формувалися на прикордонні степах як воїни, мисливці, землероби, ухадники й оборонці від набігів.
Запорозька Січ	Була військово-політичним центром із виборністю старшини, радою, дисципліною і традиціями.
Причини війни 1648 р.	Соціальний, національно-релігійний і політичний тиск Речі Посполитої викликав масовий вибух.
Битви і дипломатія	Перемоги 1648 р. змінили баланс сил; договори визначали статус Війська Запорозького.
Гетьманщина	Постали органи влади, військо, адміністрація, фінанси і дипломатія козацької держави.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Причини виникнення козацтва	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Запорозька січ як військово-політичний центр	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Причини війни 1648 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Основні битви і дипломатія хмельницького	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Гетьманщина як форма державності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Богдан Хмельницький	очолив Національно-визвольну війну і державотворення.
Дмитро Вишневецький	пов'язаний із ранньою історією Січі.
Козацька старшина	керувала військом і адміністрацією.
Річ Посполита	держава, проти політики якої вибухнуло повстання.
Кримське ханство	союзник Хмельницького на першому етапі війни.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Козацтво	вільна військова спільнота прикордоння.
Запорозька Січ	укріплений центр козацького життя за Дніпровими порогами.
Гетьман	керівник козацького війська і держави.
Гетьманщина	козацька держава середини XVII-XVIII ст.

Поняття	Як використати у відповіді
Козацтво	Скажіть: «Козацтво - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Запорозька Січ	Скажіть: «Запорозька Січ - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Гетьман	Скажіть: «Гетьман - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Гетьманщина	Скажіть: «Гетьманщина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1556	заснування укріплення Дмитром Вишневецьким на Малій Хортиці.
1648	початок Національно-визвольної війни.
1648	битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями.
1649	Зборівський договір.
1654	Переяславська рада і московсько-українські домовленості.

Хронологічна стрічка

1556 → 1648 → 1648 → 1649 → 1654

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Походження козацтва	ключові дії та суперечності	історичний результат
Запорозька Січ	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Причини війни 1648 р.	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Козацтво стало новою військово-соціальною силою українського суспільства.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Становлення Гетьманщини» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 1. Історичні умови формування української державності

Урок 8. Семінар. Литовсько-польська доба (XIV-XVIII ст.). Тематичне оцінювання

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Литовсько-польська доба поєднала втрату власної князівської держави з розвитком права, міст, освіти, братств і козацтва. Саме в цей час визріли передумови козацької революції та нової української державності.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
політичне становище земель у Литві та Польщі; унії та їхні наслідки; церковне і культурне життя; козацтво і Січ.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1385	Кревська унія.
1569	Люблінська унія.
1596	Берестейська унія.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Політичне становище земель у литві та польщі	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Унії та їхні наслідки	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Церковне і культурне життя	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Козацтво і січ	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Гетьманщина та її значення	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Литовсько-польська доба (XIV-XVIII ст.). Тематичне оцінювання» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Унія	допомагає точно пояснити явище: об'єднання держав або церков на договірних умовах.
Стан	допомагає точно пояснити явище: велика соціальна група з особливими правами та обов'язками.
Самоврядування	допомагає точно пояснити явище: право громади вирішувати місцеві справи.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. литовсько-польська доба (xiv-xviii ст.). тематичне оцінювання.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Політичне становище земель у литві та польщі	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Унії та їхні наслідки	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Церковне і культурне життя	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Козацтво і січ	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Литва і Польща	Українські землі опинилися в різних політичних умовах, що вплинуло на право, віру і становище еліти.
Унії	Кревська, Люблінська і Берестейська унії змінили державний і церковний простір.
Міста і братства	Магдебурзьке право та братства розвивали самоврядування і культуру.
Козацтво	Перетворилося на військово-політичну силу українського суспільства.
Гетьманщина	Стала наслідком війни і новим етапом державної традиції.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Політичне становище земель у литві та польщі	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Унії та їхні наслідки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Церковне і культурне життя	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Козацтво і січ	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Гетьманщина та її значення	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Костянтин Острозький	символ захисту православної культури.
Богдан Хмельницький	лідер війни і творець Гетьманщини.

Хто / що	Роль у темі
Козацтво	носій військової самоорганізації.
Братства	захисники освіти і віри.
Шляхта	привілейована верства, що визначала політичний лад Речі Посполитої.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Унія	об'єднання держав або церков на договірних умовах.
Стан	велика соціальна група з особливими правами та обов'язками.
Самоврядування	право громади вирішувати місцеві справи.
Національно-визвольна війна	боротьба народу за політичні і соціальні права та державність.

Поняття	Як використати у відповіді
Унія	Скажіть: «Унія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Стан	Скажіть: «Стан - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Самоврядування	Скажіть: «Самоврядування - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Національно-визвольна війна	Скажіть: «Національно-визвольна війна - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1385	Кревська унія.
1569	Люблінська унія.
1596	Берестейська унія.
1648	початок війни під проводом Хмельницького.
1654	Переяславські домовленості.

Хронологічна стрічка

1385 → 1569 → 1596 → 1648 → 1654

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Литва і Польща	ключові дії та суперечності	історичний результат
Унії	ключові дії та суперечності	історичний результат
Міста і братства	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Литовсько-польська доба поєднала втрату власної князівської держави з розвитком права, міст, освіти, братств і козацтва.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Литовсько-польська доба (XIV-XVIII ст.). Тематичне оцінювання» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 9. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. «Руська трійця»

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Після поділів Речі Посполитої Галичина й Буковина опинилися під владою Австрії. Реформи освіченого абсолютизму частково полегшили становище селян і церкви, а «Руська трійця» започаткувала новий етап культурного національного відродження.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
входження Галичини і Буковини до Австрії; реформи Марії-Терезії та Йосифа II; становище селян і церкви; початки національного відродження.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1772	Галичина перейшла до Австрії.
1775	Буковина увійшла до Австрійської імперії.
1780-ті	реформи Йосифа II.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Входження галичини і буковини до австрії	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Реформи марії-терезії та йосифа ii	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Становище селян і церкви	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Початки національного відродження	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Діяльність «руської трійці»	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. «Руська трійця»» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Освічений абсолютизм	допомагає точно пояснити явище: політика монарха, що поєднувала сильну владу з реформами.
Національне відродження	допомагає точно пояснити явище: усвідомлення народом власної мови, культури, історії та прав.
«Руська трійця»	допомагає точно пояснити явище: гурток Шашкевича, Вагилевича і Головацького.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: західноукраїнські землі у складі австрійської імперії. реформи марії-терезії та йосифа ii. «руська трійця».

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Входження галичини і буковини до австрії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Реформи марії-терезії та йосифа ii	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Становище селян і церкви	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Початки національного відродження	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Австрійська влада	Галичина й Буковина стали частиною імперії Габсбургів після поділів Речі Посполитої.
Реформи Марії-Терезії	Обмежували свавілля поміщиків, реформували освіту і церковне життя.
Реформи Йосифа II	Послабили особисту залежність селян, надали греко-католицькій церкві кращі умови.
Греко-католицьке духовенство	Стало важливим носієм освіти й національного пробудження.
Руська трійця	Піднесла народну мову, фольклор і літературу як основу національної ідентичності.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Входження галичини і буковини до австрії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Реформи марії-терезії та йосифа ii	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Становище селян і церкви	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Початки національного відродження	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Діяльність «руської трійці»	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Марія-Терезія	австрійська правителька, пов'язана з реформами освіти і селянського становища.

Хто / що	Роль у темі
Йосиф II	імператор-реформатор, обмежив панщину і підтримав церковні зміни.
Маркіян Шашкевич	лідер «Руської трійці».
Іван Вагилевич	учасник гуртка, збирач фольклору.
Яків Головацький	учасник «Руської трійці», діяч культури.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Освічений абсолютизм	політика монарха, що поєднувала сильну владу з реформами.
Національне відродження	усвідомлення народом власної мови, культури, історії та прав.
«Руська трійця»	гурток Шашкевича, Вагилевича і Головацького.
Альманах	збірка творів і матеріалів.

Поняття	Як використати у відповіді
Освічений абсолютизм	Скажіть: «Освічений абсолютизм - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Національне відродження	Скажіть: «Національне відродження - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
«Руська трійця»	Скажіть: ««Руська трійця» - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Альманах	Скажіть: «Альманах - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1772	Галичина перейшла до Австрії.
1775	Буковина увійшла до Австрійської імперії.
1780-ті	реформи Йосифа II.
1833	виникнення «Руської трійці».
1837	вихід «Русалки Дністрової».

Хронологічна стрічка

1772 → 1775 → 1780-ті → 1833 → 1837

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Австрійська влада	ключові дії та суперечності	історичний результат
Реформи Марії-Терезії	ключові дії та суперечності	історичний результат
Реформи Йосифа II	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Після поділів Речі Посполитої Галичина й Буковина опинилися під владою Австрії.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. «Руська трійця»» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 10. Революція 1848 року на західноукраїнських землях. Скасування кріпацтва. Головна Руска Рада

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Революція 1848 р. відкрила для українців Галичини можливість легальної політичної діяльності. Скасування панщини змінило соціальне становище селян, а Головна Руска Рада стала першою українською політичною організацією краю.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
європейська «весна народів»; скасування кріпацтва в Галичині; створення Головної Руської Ради; українсько-польське суперництво.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1848	революція в Австрійській імперії.
квітень 1848	скасування панщини в Галичині.
2 травня 1848	створення Головної Руської Ради.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Європейська «весна народів»	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Скасування кріпацтва в галичині	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Створення головної руської ради	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Українсько-польське суперництво	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Підсумки революції для українців	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Революція 1848 року на західноукраїнських землях. Скасування кріпацтва. Головна Руська Рада» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Революція 1848 р.	допомагає точно пояснити явище: хвиля виступів у Європі за конституції, свободи і національні права.
Панщина	допомагає точно пояснити явище: примусова праця селян на землевласника.
Головна Руська Рада	допомагає точно пояснити явище: перша легальна українська політична організація в Галичині.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: революція 1848 року на західноукраїнських землях. скасування кріпацтва. головна руська рада.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Європейська «весна народів»	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Скасування кріпацтва в галичині	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Створення головної руської ради	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українсько-польське суперництво	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Весна народів	Революції охопили Європу й поставили питання конституцій, свобод і національних прав.
Скасування панщини	Селяни отримали особисту свободу, але земельні й соціальні проблеми залишилися.
Головна Руська Рада	Вперше легально заявила українські політичні вимоги в Галичині.
Українсько-польське суперництво	Обидва рухи претендували на вплив у краю, особливо у Східній Галичині.
Наслідки	Українці здобули досвід політичної організації, преси і публічної боротьби.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Європейська «весна народів»	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Скасування кріпацтва в галичині	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Створення головної руської ради	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українсько-польське суперництво	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Підсумки революції для українців	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Головна Руська Рада	перша українська політична організація Галичини.
Григорій Яхимович	один із провідних діячів ГРР.

Хто / що	Роль у темі
Селяни	головна соціальна група, для якої скасування панщини стало переломним.
Польський рух	конкурент українського руху у Галичині.
Австрійська влада	маневрувала між національними рухами імперії.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Революція 1848 р.	хвиля виступів у Європі за конституції, свободи і національні права.
Панщина	примусова праця селян на землевласника.
Головна Руска Рада	перша легальна українська політична організація в Галичині.
Національна гвардія	збройні формування періоду революції.

Поняття	Як використати у відповіді
Революція 1848 р.	Скажіть: «Революція 1848 р. - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Панщина	Скажіть: «Панщина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Головна Руска Рада	Скажіть: «Головна Руска Рада - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Національна гвардія	Скажіть: «Національна гвардія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1848	революція в Австрійській імперії.
квітень 1848	скасування панщини в Галичині.
2 травня 1848	створення Головної Руської Ради.
1848	видання газети «Зоря Галицька».
1849	придушення революції в імперії.

Хронологічна стрічка

1848 → квітень 1848 → 2 травня 1848 → 1848 → 1849

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Весна народів	ключові дії та суперечності	історичний результат
Скасування панщини	ключові дії та суперечності	історичний результат
Головна Руська Рада	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Революція 1848 р.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Революція 1848 року на західноукраїнських землях. Скасування кріпацтва. Головна Руська Рада» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 11. Українські землі у складі Російської імперії. Скасування кріпацтва та реформи 1860-1870-х років. Соціально-економічна модернізація

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

У другій половині XIX ст. Наддніпрянська Україна пережила реформи і модернізацію. Скасування кріпацтва відкрило шлях до ринкових відносин, але селянське малоземелля, русифікація та обмеження українського руху залишалися гострими проблемами.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
становище Наддніпрянщини у Російській імперії; селянська реформа 1861 р.; земська, судова, міська, військова реформи; індустріалізація і залізниця.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1861	скасування кріпацтва в Російській імперії.
1864	земська і судова реформи.
1870	міська реформа.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Становище наддніпрянщини у російській імперії	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Селянська реформа 1861 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Земська, судова, міська, військова реформи	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Індустріалізація і залізниця	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Соціальні зміни та українське питання	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Українські землі у складі Російської імперії. Скасування кріпацтва та реформи 1860-1870-х років. Соціально-економічна модернізація» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Кріпацтво	допомагає точно пояснити явище: особиста залежність селян від поміщика.
Модернізація	допомагає точно пояснити явище: перехід до нових економічних, соціальних і політичних форм життя.
Земства	допомагає точно пояснити явище: органи місцевого самоврядування після реформи 1864 р.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: українські землі у складі російської імперії. скасування кріпацтва та реформи 1860-1870-х років. соціально-економічна модернізація.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Становище наддніпрянщини у російській імперії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Селянська реформа 1861 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Земська, судова, міська, військова реформи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Індустріалізація і залізниці	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Скасування кріпацтва	Селяни стали особисто вільними, але отримали обмежені наділи й викупні платежі.
Земська реформа	Створила місцеве самоврядування, що займалося школами, медициною, дорогами.
Судова і міська реформи	Оновили судову систему та управління містами, хоча самодержавство збереглося.
Індустріалізація	Донбас, Кривбас, Південь стали важливими промисловими районами імперії.
Українське питання	Емський указ і Валуєвський циркуляр обмежували українську мову і культуру.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Становище наддніпрянщини у російській імперії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Селянська реформа 1861 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Земська, судова, міська, військова реформи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Індустріалізація і залізниці	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Соціальні зміни та українське питання	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Олександр II	імператор, за якого проведено реформи 1860-1870-х років.
Селяни	отримали свободу, але зіткнулися з малоземеллям і боргами.
Промисловці	розвивали шахти, металургію, залізницю.
Українська інтелігенція	прагнула культурного розвитку попри заборони.
Російська адміністрація	поєднувала реформи з політикою русифікації.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Кріпацтво	особиста залежність селян від поміщика.
Модернізація	перехід до нових економічних, соціальних і політичних форм життя.
Земства	органи місцевого самоврядування після реформи 1864 р.
Індустріалізація	зростання фабрично-заводської промисловості.

Поняття	Як використати у відповіді
Кріпацтво	Скажіть: «Кріпацтво - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Модернізація	Скажіть: «Модернізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Земства	Скажіть: «Земства - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Індустріалізація	Скажіть: «Індустріалізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1861	скасування кріпацтва в Російській імперії.
1864	земська і судова реформи.
1870	міська реформа.
1876	Емський указ проти української мови.
1880-1890-ті	прискорена індустріалізація Півдня і Сходу України.

Хронологічна стрічка

1861 → 1864 → 1870 → 1876 → 1880-1890-ті

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Скасування кріпацтва	ключові дії та суперечності	історичний результат
Земська реформа	ключові дії та суперечності	історичний результат
Судова і міська реформи	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. У другій половині XIX ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Українські землі у складі Російської імперії. Скасування кріпацтва та реформи 1860-1870-х років. Соціально-економічна модернізація» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 12. Семінар. Україна у складі Російської та Австрійської імперій у XIX ст. Національне відродження України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

У XIX ст. українці жили у двох імперіях, але зберігали мову, культуру і пам'ять. Національне відродження пройшло шлях від зацікавлення фольклором і мовою до політичних вимог прав народу.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
порівняння становища в Російській та Австрійській імперіях; роль реформ і модернізації; культурницький етап відродження; політизація українського руху.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1848	революція і Головна Руска Рада.
1861	скасування кріпацтва в Російській імперії.
1863	Валуєвський циркуляр.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Порівняння становища в російській та австрійській імперіях	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Роль реформ і модернізації	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Культурницький етап відродження	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Політизація українського руху	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Значення інтелігенції	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Україна у складі Російської та Австрійської імперій у XIX ст. Національне відродження України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Нація	допомагає точно пояснити явище: спільнота людей, об'єднана культурою, мовою, історичною пам'яттю та політичними прагненнями.
Інтелігенція	допомагає точно пояснити явище: освічена верства, що творить і поширює ідеї.
Русифікація	допомагає точно пояснити явище: насадження російської мови і культури.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. україна у складі російської та австрійської імперій у хіх ст. національне відродження україни.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Порівняння становища в російській та австрійській імперіях	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Роль реформ і модернізації	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Культурницький етап відродження	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Політизація українського руху	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Дві імперії	Російська й Австрійська імперії давали українцям різні можливості та різні обмеження.
Культурницький етап	Збирання фольклору, розвиток мови, літератури, історичних досліджень.
Політичний етап	Поява партій і програм означала перехід до вимог прав і представництва.
Заборони і цензура	У Російській імперії український рух часто обмежувався прямими заборонами.
Галичина як центр	Завдяки легальнішим умовам Галичина стала «українським П'ємонт».

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Порівняння становища в російській та австрійській імперіях	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль реформ і модернізації	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Культурницький етап відродження	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Політизація українського руху	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Значення інтелігенції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Тарас Шевченко	символ національного пробудження.
Маркіян Шашкевич	представник західноукраїнського відродження.
Михайло Драгоманов	мислитель, який поєднував українську справу з європейськими ідеями.
Іван Франко	діяч культури і політики.
Михайло Грушевський	історик і організатор наукового життя.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Нація	спільнота людей, об'єднана культурою, мовою, історичною пам'яттю та політичними прагненнями.
Інтелігенція	освічена верства, що творить і поширює ідеї.
Русифікація	насадження російської мови і культури.
Полонізація	насадження польського впливу в культурі та політиці.

Поняття	Як використати у відповіді
Нація	Скажіть: «Нація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Інтелігенція	Скажіть: «Інтелігенція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Русифікація	Скажіть: «Русифікація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Полонізація	Скажіть: «Полонізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1848	революція і Головна Руска Рада.
1861	скасування кріпацтва в Російській імперії.
1863	Валуєвський циркуляр.
1876	Емський указ.
1890	створення РУРП у Галичині.

Хронологічна стрічка

1848 → 1861 → 1863 → 1876 → 1890

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Дві імперії	ключові дії та суперечності	історичний результат
Культурницький етап	ключові дії та суперечності	історичний результат
Політичний етап	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. У XIX ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Україна у складі Російської та Австрійської імперій у XIX ст. Національне відродження України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 13. Національний рух на західноукраїнських землях наприкінці XIX - на початку XX ст. Народовці та москвофіли. Іван Франко. Михайло Грушевський

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Наприкінці XIX ст. Галичина стала важливим центром українського політичного і культурного життя. Тут діяли народовці, москвофіли, радикали, формувалися партії, а Франко і Грушевський надали рухові інтелектуальної сили.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
суспільні умови в Галичині; москвофіли і народовці; перші українські партії; роль Івана Франка.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1868	заснування товариства «Просвіта».
1873	створення Літературного товариства ім. Шевченка.
1890	Русько-українська радикальна партія.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Суспільні умови в галичині	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Москвофіли і народовці	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Перші українські партії	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Роль івана франка	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Роль михайла грушевського	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Національний рух на західноукраїнських землях наприкінці XIX - на початку XX ст. Народовці та москвофіли. Іван Франко. Михайло Грушевський» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Народовці	допомагає точно пояснити явище: течія, що визнавала українців окремим народом і розвивала українську мову та культуру.
Москвофіли	допомагає точно пояснити явище: течія, що орієнтувалася на російський культурний і політичний світ.
Політична партія	допомагає точно пояснити явище: організація, що прагне впливати на владу через програму і політичну діяльність.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: національний рух на західноукраїнських землях наприкінці XIX - на початку XX ст. народовці та москвофіли. іван франко. михайло грушевський.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Суспільні умови в галичині	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Москвофіли і народовці	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Перші українські партії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Роль івана франка	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Москвофіли	Заперечували окремішність українців або орієнтувалися на російський культурний світ.
Народовці	Обстоювали українську мову, освіту, літературу і національну самостійність культури.
Просвіта	Поширювала грамотність, книжки, читальні і національну свідомість.
Партії	РУРП, УНДП та інші сили перетворили культурний рух на політичний.
Франко і Грушевський	Поєднали науку, літературу, політику і громадську діяльність.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Суспільні умови в галичині	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Москвофіли і народовці	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Перші українські партії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль івана франка	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль михайла грушевського	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Іван Франко	письменник, учений, політичний діяч.
Михайло Грушевський	історик, голова НТШ, майбутній лідер Центральної Ради.
Юліан Бачинський	автор ідеї політичної самостійності у праці «Україна irredenta».
Народовці	течія українського національного руху.
Москвофіли	конкурентна течія із проросійською орієнтацією.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Народовці	течія, що визнавала українців окремим народом і розвивала українську мову та культуру.
Москвофіли	течія, що орієнтувалася на російський культурний і політичний світ.
Політична партія	організація, що прагне впливати на владу через програму і політичну діяльність.
Наукове товариство	організація для розвитку науки і культури.

Поняття	Як використати у відповіді
Народовці	Скажіть: «Народовці - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Москвофіли	Скажіть: «Москвофіли - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Політична партія	Скажіть: «Політична партія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Наукове товариство	Скажіть: «Наукове товариство - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1868	заснування товариства «Просвіта».
1873	створення Літературного товариства ім. Шевченка.
1890	Русько-українська радикальна партія.
1894	переїзд М. Грушевського до Львова.
1899	створення УНДП.

Хронологічна стрічка

1868 → 1873 → 1890 → 1894 → 1899

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Москвофіли	ключові дії та суперечності	історичний результат
Народовці	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Просвіта	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Наприкінці XIX ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Національний рух на західноукраїнських землях наприкінці XIX - на початку XX ст. Народовці та москвофіли. Іван Франко. Михайло Грушевський» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 14. Зародження українського національно-політичного руху. Перші політичні партії в Наддніпрянській Україні

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

На межі XIX-XX ст. український рух у Наддніпрянщині переходить від культурництва до політичної боротьби. Партії висувають вимоги автономії, соціальних прав, демократичних свобод і поступово - державної самостійності.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
умови розвитку руху під владою Росії; громади і студентські гуртки; РУП та інші партії; самостійницька і автономістська течії.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1891	Братство тарасівців.
1900	створення Революційної української партії.
1900	брошура М. Міхновського «Самостійна Україна».

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Умови розвитку руху під владою росії	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Громади і студентські гуртки	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Руп та інші партії	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Самостійницька і автономістська течії	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Значення політизації українського руху	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Зародження українського національно-політичного руху. Перші політичні партії в Наддніпрянській Україні» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Автономія	допомагає точно пояснити явище: самоврядування частини держави у внутрішніх справах.
Самостійність	допомагає точно пояснити явище: повна державна незалежність.
Громади	допомагає точно пояснити явище: українські культурно-освітні об'єднання інтелігенції.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: зародження українського національно-політичного руху. перші політичні партії в наддніпрянській Україні.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Умови розвитку руху під владою росії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Громади і студентські гуртки	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Руп та інші партії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Самостійницька і автономістська течії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Громадівський рух	Культурні громади підготували кадри, традиції просвіти і наукової роботи.
Братство тарасівців	Висунуло радикальніші національні ідеї серед молоді.
РУП	Перша політична партія Наддніпрянщини, що почала партійний етап руху.
Самостійники й автономісти	Дискутували: вимагати повної незалежності чи автономії у федеративній державі.
Політизація	Українська справа стала питанням програм, партій, преси і масової агітації.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Умови розвитку руху під владою росії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Громади і студентські гуртки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Руп та інші партії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Самостійницька і автономістська течії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Значення політизації українського руху	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Микола Міхновський	автор «Самостійної України», представник самостійницької течії.
Дмитро Антонович	один із засновників РУП.

Хто / що	Роль у темі
Сергій Єфремов	діяч українського руху.
Борис Грінченко	письменник, просвітник, громадський діяч.
Студентська молодь	важлива сила радикалізації українського руху.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Автономія	самоврядування частини держави у внутрішніх справах.
Самостійність	повна державна незалежність.
Громади	українські культурно-освітні об'єднання інтелігенції.
Програма партії	документ із цілями та засобами політичної боротьби.

Поняття	Як використати у відповіді
Автономія	Скажіть: «Автономія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Самостійність	Скажіть: «Самостійність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Громади	Скажіть: «Громади - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Програма партії	Скажіть: «Програма партії - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1891	Братство тарасівців.
1900	створення Революційної української партії.
1900	брошура М. Міхновського «Самостійна Україна».
1904	Українська демократична партія.
1905	Українська соціал-демократична робітничка партія.

Хронологічна стрічка

1891 → 1900 → 1900 → 1904 → 1905

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Громадівський рух	ключові дії та суперечності	історичний результат
Братство тарасівців	ключові дії та суперечності	історичний результат
РУП	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. На межі XIX-XX ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Зародження українського національно-політичного руху. Перші політичні партії в Наддніпрянській Україні» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 15. Революція 1905-1907 років в Україні: причини, перебіг і наслідки

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Революція 1905-1907 рр. стала наслідком соціальної напруги, поразок у війні та політичного безправ'я. В Україні вона проявилася страйками, селянськими виступами, рухом у війську і коротким послабленням заборон для українського життя.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
причини революції; страйки і селянські виступи; події в армії та флоті; Маніфест 17 жовтня.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
9 січня 1905	Кривава неділя у Петербурзі.
червень 1905	повстання на панцернику «Потьомкін».
17 жовтня 1905	Маніфест Миколи II.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Причини революції	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Страйки і селянські виступи	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Події в армії та флоті	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Маніфест 17 жовтня	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Наслідки для українського руху	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Революція 1905-1907 років в Україні: причини, перебіг і наслідки» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Революція	допомагає точно пояснити явище: різка зміна політичного і соціального ладу або масова боротьба за такі зміни.
Страйк	допомагає точно пояснити явище: організоване припинення роботи з вимогами до влади чи роботодавців.
Маніфест	допомагає точно пояснити явище: офіційне звернення монарха або влади.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: революція 1905-1907 років в Україні: причини, перебіг і наслідки.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Причини революції	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Страйки і селянські виступи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Події в армії та флоті	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Маніфест 17 жовтня	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Причини революції	Поразки у війні, соціальна нерівність, аграрне питання і політичне безправ'я підірвали самодержавство.
Робітничі страйки	Промислові центри України стали активними осередками протесту.
Селянський рух	Селяни вимагали землі, зменшення платежів і ліквідації поміщицького землеволодіння.
Військові виступи	Повстання на «Потьомкіні» показало кризу дисципліни в армії та флоті.
Наслідки	З'явилася Дума, послабилася цензура, але самодержавство зберегло головну владу.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Причини революції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Страйки і селянські виступи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Події в армії та флоті	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Маніфест 17 жовтня	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Наслідки для українського руху	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Микола II	цар, змушений видати Маніфест 17 жовтня.
Робітники	організовували страйки у містах і промислових районах.

Хто / що	Роль у темі
Селяни	масово виступали через земельне питання.
Матроси «Потьомкіна»	символ військового протесту.
Політичні партії	використали революцію для легалізації діяльності.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Революція	різка зміна політичного і соціального ладу або масова боротьба за такі зміни.
Страйк	організоване припинення роботи з вимогами до влади чи роботодавців.
Маніфест	офіційне звернення монарха або влади.
Дума	представницький орган у Російській імперії після 1905 р.

Поняття	Як використати у відповіді
Революція	Скажіть: «Революція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Страйк	Скажіть: «Страйк - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Маніфест	Скажіть: «Маніфест - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Дума	Скажіть: «Дума - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
9 січня 1905	Кривава неділя у Петербурзі.
червень 1905	повстання на панцернику «Потьомкін».
17 жовтня 1905	Маніфест Миколи II.
1906	початок роботи I Державної думи.
1907	поразка революції та посилення реакції.

Хронологічна стрічка

9 січня 1905 → червень 1905 → 17 жовтня 1905 → 1906 → 1907

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Причини революції	ключові дії та суперечності	історичний результат
Робітничі страйки	ключові дії та суперечності	історичний результат
Селянський рух	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Революція 1905-1907 рр.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Революція 1905-1907 років в Україні: причини, перебіг і наслідки» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 16. Український рух у роки революції 1905-1907 рр. Українська преса, «Просвіти», парламентська діяльність і боротьба за виборчі права

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Революція дала українському рухові коротке «вікно можливостей»: з'явилася легальна преса, відкривалися «Просвіти», українські депутати виступали в Державній думі. Хоча реакція обмежила здобутки, рух набув політичного досвіду.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
послаблення цензури; українська преса; діяльність «Просвіт»; українські громади в Думах.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1905	послаблення заборон українського друку.
1905	вихід газети «Хлібороб».
1906	українська громада в I Державній думі.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Послаблення цензури	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Українська преса	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Діяльність «просвіт»	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Українські громади в думах	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Обмеження після поразки революції	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Український рух у роки революції 1905-1907 рр. Українська преса, «Просвіти», парламентська діяльність і боротьба за виборчі права» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Цензура	допомагає точно пояснити явище: контроль влади над друком і публічним словом.
«Просвіта»	допомагає точно пояснити явище: культурно-освітнє товариство для поширення освіти і української культури.
Парламентська діяльність	допомагає точно пояснити явище: участь депутатів у представницьких органах.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: український рух у роки революції 1905-1907 рр. українська преса, «просвіти», парламентська діяльність і боротьба за виборчі права.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Послаблення цензури	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українська преса	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Діяльність «просвіт»	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українські громади в думах	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Українська преса	Після послаблення цензури з'явилися газети і журнали українською мовою.
Просвіти	Створювали читальні, лекції, бібліотеки, гуртки, поширювали освіту серед населення.
Державна дума	Українські депутати порушували питання мови, школи, автономії та селянських потреб.
Боротьба за виборчі права	Революція поставила питання участі громадян у політиці.
Реакція	Після 1907 р. влада знову посилила контроль і обмежила український рух.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Послаблення цензури	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українська преса	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Діяльність «просвіт»	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українські громади в думках	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Обмеження після поразки революції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Українські думські громади	об'єднували депутатів, що захищали українські питання.
«Просвіти»	мережа культурно-освітніх товариств.
Редактори української преси	поширювали політичні й культурні ідеї.
Виборці	отримали обмежений досвід політичної участі.
Царська влада	спершу поступилася, а потім відновила обмеження.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Цензура	контроль влади над друком і публічним словом.
«Просвіта»	культурно-освітнє товариство для поширення освіти і української культури.
Парламентська діяльність	участь депутатів у представницьких органах.
Виборчі права	право обирати і бути обраним.

Поняття	Як використати у відповіді
Цензура	Скажіть: «Цензура - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
«Просвіта»	Скажіть: ««Просвіта» - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Парламентська діяльність	Скажіть: «Парламентська діяльність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Виборчі права	Скажіть: «Виборчі права - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1905	послаблення заборон українського друку.
1905	вихід газети «Хлібороб».
1906	українська громада в I Державній думі.
1907	українські депутати в II Думі.
після 1907	наступ реакції і згортання частини здобутків.

Хронологічна стрічка

1905 → 1905 → 1906 → 1907 → після 1907

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Українська преса	ключові дії та суперечності	історичний результат
Просвіти	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Державна дума	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Революція дала українському рухові коротке «вікно можливостей»: з'явилася легальна преса, відкривалися «Просвіти», українські депутати виступали в Державній думі.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Український рух у роки революції 1905-1907 рр. Українська преса, «Просвіти», парламентська діяльність і боротьба за виборчі права» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 17. Семінар. Піднесення українського національного руху на початку XX ст. Україна напередодні Першої світової війни

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

На початку XX ст. український рух став масовішим і політичнішим. Напередодні Першої світової війни українці мали досвід партій, преси, парламентської боротьби, культурних товариств, але залишалися розділеними між імперіями.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
економічна модернізація і соціальні зміни; партії і політичні програми; революція 1905-1907 рр.; українська преса і «Просвіти».	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1900	РУП і «Самостійна Україна».
1905-1907	перша російська революція.
1906	українська громада в I Думі.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Економічна модернізація і соціальні зміни	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Партії і політичні програми	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Революція 1905-1907 рр.	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Українська преса і «просвіти»	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Становище перед війною	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Піднесення українського національного руху на початку XX ст. Україна напередодні Першої світової війни» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Політизація	допомагає точно пояснити явище: перехід від культурної роботи до боротьби за політичні права.
Модернізація	допомагає точно пояснити явище: оновлення суспільства через промисловість, міста, освіту, транспорт.
Національна ідея	допомагає точно пояснити явище: уявлення про право народу на власний розвиток і політичне майбутнє.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. піднесення українського національного руху на початку XX ст. Україна напередодні першої світової війни.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Економічна модернізація і соціальні зміни	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Партії і політичні програми	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Революція 1905-1907 рр.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українська преса і «просвіти»	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Партії	Національний рух мав різні програми: соціалістичні, демократичні, автономістські, самостійницькі.
Революційний досвід	1905-1907 рр. навчили українців працювати з пресою, парламентом і масовими організаціями.
Культурна інфраструктура	Просвіти, видавництва, читальні формували національну свідомість.
Імперські обмеження	Росія й Австро-Угорщина контролювали український рух по-різному, але не давали повної свободи.
Переддень війни	До 1914 р. українці були політично активнішими, але залишалися без держави.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Економічна модернізація і соціальні зміни	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Партії і політичні програми	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Революція 1905-1907 рр.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українська преса і «просвіти»	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Становище перед війною	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Михайло Грушевський	інтелектуальний авторитет українського руху.
Іван Франко	символ політизації західноукраїнського руху.
Микола Міхновський	самостійницька течія.
Українські партії	формували програми майбутнього.
Просвіти	поширювали освіту й мову.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Політизація	перехід від культурної роботи до боротьби за політичні права.
Модернізація	оновлення суспільства через промисловість, міста, освіту, транспорт.
Національна ідея	уявлення про право народу на власний розвиток і політичне майбутнє.
Імперія	велика держава, що підкорює різні народи і території.

Поняття	Як використати у відповіді
Політизація	Скажіть: «Політизація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Модернізація	Скажіть: «Модернізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Національна ідея	Скажіть: «Національна ідея - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Імперія	Скажіть: «Імперія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1900	РУП і «Самостійна Україна».
1905-1907	перша російська революція.
1906	українська громада в I Думі.
1914	початок Першої світової війни.
1917	початок Української революції.

Хронологічна стрічка

1900 → 1905-1907 → 1906 → 1914 → 1917

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Партії	ключові дії та суперечності	історичний результат
Революційний досвід	ключові дії та суперечності	історичний результат
Культурна інфраструктура	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. На початку ХХ ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Піднесення українського національного руху на початку ХХ ст. Україна напередодні Першої світової війни» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 18. Початок Української революції 1917 року. Українська Центральна Рада. Універсали Центральної Ради. Проголошення УНР

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Повалення самодержавства в Росії відкрило шлях до Української революції. Центральна Рада стала представницьким центром українського руху, а її Універсали поступово привели від вимоги автономії до проголошення Української Народної Республіки.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
Лютнева революція і зміна влади; створення Центральної Ради; Михайло Грушевський і українські партії; I, II, III Універсали.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
березень 1917	створення Української Центральної Ради.
червень 1917	I Універсал.
липень 1917	II Універсал.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Лютнева революція і зміна влади	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Створення центральної ради	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Михайло Грушевський і українські партії	причини → перебіг → наслідки → значення
4	I, ii, iii універсали	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Проголошення унр	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Початок Української революції 1917 року. Українська Центральна Рада. Універсали Центральної Ради. Проголошення УНР» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Українська революція	допомагає точно пояснити явище: боротьба українців у 1917-1921 рр. за національне, соціальне і державне самовизначення.
Центральна Рада	допомагає точно пояснити явище: представницький орган українського руху.
Універсал	допомагає точно пояснити явище: урочистий політичний акт Центральної Ради.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: початок української революції 1917 року. українська центральна рада. універсали центральної ради. проголошення унр.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Лютнева революція і зміна влади	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Створення центральної ради	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Михайло Грушевський і українські партії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
I, II, III універсали	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Лютнева революція	Повалення царизму створило простір для української самоорганізації.
Центральна Рада	Об'єднала партії, організації, військових, селян і стала українським представницьким центром.
I Універсал	Проголосив автономію України без очікування дозволу Тимчасового уряду.
II Універсал	Був компромісом із Тимчасовим урядом і викликав критику самостійників.
III Універсал	Проголосив УНР у федеративному зв'язку з Росією.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Лютнева революція і зміна влади	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Створення центральної ради	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Михайло Грушевський і українські партії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
I, ii, iii універсали	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Проголошення унр	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Михайло Грушевський	голова Центральної Ради.
Володимир Винниченко	очолював Генеральний секретаріат.

Хто / що	Роль у темі
Симон Петлюра	діяч українського військового руху.
Центральна Рада	орган української революційної демократії.
Тимчасовий уряд	російський уряд, з яким УЦР вела переговори.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Українська революція	боротьба українців у 1917-1921 рр. за національне, соціальне і державне самовизначення.
Центральна Рада	представницький орган українського руху.
Універсал	урочистий політичний акт Центральної Ради.
УНР	Українська Народна Республіка.

Поняття	Як використати у відповіді
Українська революція	Скажіть: «Українська революція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Центральна Рада	Скажіть: «Центральна Рада - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Універсал	Скажіть: «Універсал - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
УНР	Скажіть: «УНР - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
березень 1917	створення Української Центральної Ради.
червень 1917	I Універсал.
липень 1917	II Універсал.
листопад 1917	III Універсал і проголошення УНР.
січень 1918	IV Універсал і незалежність УНР.

Хронологічна стрічка

березень 1917 → червень 1917 → липень 1917 → листопад 1917 → січень 1918

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Лютнева революція	ключові дії та суперечності	історичний результат
Центральна Рада	ключові дії та суперечності	історичний результат
I Універсал	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Повалення самодержавства в Росії відкрило шлях до Української революції.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Початок Української революції 1917 року. Українська Центральна Рада. Універсали Центральної Ради. Проголошення УНР» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 19. Українська Держава Павла Скоропадського: державний устрій, внутрішня та зовнішня політика

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Гетьманат Павла Скоропадського був спробою створити сильну централізовану українську державу в умовах війни, окупації та соціального конфлікту. Він досяг успіхів у державному апараті, освіті й дипломатії, але втратив підтримку значної частини суспільства.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
переворот 29 квітня 1918 р.; державний устрій Гетьманату; внутрішня політика; культура, освіта, Академія наук.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
29 квітня 1918	прихід Павла Скоропадського до влади.
1918	створення Української академії наук.
листопад 1918	антигетьманське повстання.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Переворот 29 квітня 1918 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Державний устрій гетьманату	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Внутрішня політика	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Культура, освіта, академія наук	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Зовнішня політика і причини падіння	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Українська Держава Павла Скоропадського: державний устрій, внутрішня та зовнішня політика» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Гетьманат	допомагає точно пояснити явище: форма влади Української Держави 1918 р. на чолі з гетьманом.
Державний апарат	допомагає точно пояснити явище: система органів управління.
Консерватизм	допомагає точно пояснити явище: політична орієнтація на порядок, традицію і сильну владу.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: українська держава павла скоропадського: державний устрій, внутрішня та зовнішня політика.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Переворот 29 квітня 1918 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Державний устрій гетьманату	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Внутрішня політика	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Культура, освіта, академія наук	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Переворот 29 квітня	За підтримки німецького командування Центральну Раду було усунуто, Скоропадський став гетьманом.
Державний апарат	Гетьманат створював адміністрацію, суд, фінанси, дипломатію.
Соціальна політика	Повернення приватної власності на землю викликало невдоволення селян.
Культура й освіта	Відкривалися українські школи, університети, Академія наук.
Падіння	Поразка Німеччини і федеративна грамота спричинили антигетьманське повстання.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Переворот 29 квітня 1918 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Державний устрій гетьманату	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Внутрішня політика	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Культура, освіта, академія наук	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Зовнішня політика і причини падіння	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Павло Скоропадський	гетьман Української Держави.
В'ячеслав Липинський	дипломат і ідеолог державницького консерватизму.

Хто / що	Роль у темі
Володимир Вернадський	перший президент Української академії наук.
Директорія	організувала антигетьманське повстання.
Німецьке командування	важливий зовнішній чинник існування Гетьманату.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Гетьманат	форма влади Української Держави 1918 р. на чолі з гетьманом.
Державний апарат	система органів управління.
Консерватизм	політична орієнтація на порядок, традицію і сильну владу.
Федеративна грамота	акт Скоропадського про майбутній зв'язок із небільшовицькою Росією, що прискорив повстання.

Поняття	Як використати у відповіді
Гетьманат	Скажіть: «Гетьманат - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Державний апарат	Скажіть: «Державний апарат - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Консерватизм	Скажіть: «Консерватизм - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Федеративна грамота	Скажіть: «Федеративна грамота - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
29 квітня 1918	прихід Павла Скоропадського до влади.
1918	створення Української академії наук.
листопад 1918	антигетьманське повстання.
14 грудня 1918	зречення Скоропадського.
1918	дипломатичні контакти Української Держави.

Хронологічна стрічка

29 квітня 1918 → 1918 → листопад 1918 → 14 грудня 1918 → 1918

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Переворот 29 квітня	ключові дії та суперечності	історичний результат
Державний апарат	ключові дії та суперечності	історичний результат
Соціальна політика	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Гетьманат Павла Скоропадського був спробою створити сильну централізовану українську державу в умовах війни, окупації та соціального конфлікту.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Українська Держава Павла Скоропадського: державний устрій, внутрішня та зовнішня політика» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 20. Директорія УНР. ЗУНР. Польсько-українська війна. Акт Злуки УНР і ЗУНР

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Після падіння Гетьманату владу в Наддніпрянщині перебрала Директорія, а на західноукраїнських землях постала ЗУНР. Обидві держави прагнули незалежності, але опинилися між більшовиками, білогвардійцями, Польщею та іншими силами.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
антигетьманське повстання і Директорія; проголошення ЗУНР; Польсько-українська війна; Акт Злуки.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1 листопада 1918	Листопадовий зрив у Львові.
13 листопада 1918	проголошення ЗУНР.
14 грудня 1918	відновлення УНР Директорією.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Антигетьманське повстання і директорія	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Проголошення зунр	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Польсько-українська війна	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Акт злуки	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Труднощі об'єднання і війна на кілька фронтів	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Директорія УНР. ЗУНР. Польсько-українська війна. Акт Злуки УНР і ЗУНР» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Директорія	допомагає точно пояснити явище: колегіальний орган влади УНР після повалення Гетьманату.
ЗУНР	допомагає точно пояснити явище: Західноукраїнська Народна Республіка.
Акт Злуки	допомагає точно пояснити явище: проголошення об'єднання УНР і ЗУНР.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: директорія унр. зунр. польсько-українська війна. акт злуки унр і зунр.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Антигетьманське повстання і директорія	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Проголошення зунр	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Польсько-українська війна	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Акт злуки	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Директорія	Повернула назву УНР, але мусила діяти в умовах війни, хаосу і нестачі ресурсів.
ЗУНР	Постала після розпаду Австро-Угорщини як держава західних українців.
Польсько-українська війна	Боротьба за Східну Галичину, насамперед Львів, стала головним викликом ЗУНР.
Акт Злуки	Урочисто проголосив єдність УНР і ЗУНР, але реальне об'єднання ускладнювала війна.
Війна на кілька фронтів	Українські сили протистояли більшовикам, білим, Польщі та іншим силам.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Антигетьманське повстання і директорія	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Проголошення зунр	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Польсько-українська війна	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Акт злуки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Труднощі об'єднання і війна на кілька фронтів	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Симон Петлюра	один із керівників Директорії, Головний отаман військ УНР.
Володимир Винниченко	голова Директорії на початку.

Хто / що	Роль у темі
Євген Петрушевич	президент ЗУНР.
Українська Галицька армія	військова сила ЗУНР.
Польські сили	противник у боротьбі за Східну Галичину.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Директорія	колегіальний орган влади УНР після повалення Гетьманату.
ЗУНР	Західноукраїнська Народна Республіка.
Акт Злуки	проголошення об'єднання УНР і ЗУНР.
Соборність	ідея єдності всіх українських земель.

Поняття	Як використати у відповіді
Директорія	Скажіть: «Директорія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
ЗУНР	Скажіть: «ЗУНР - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Акт Злуки	Скажіть: «Акт Злуки - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Соборність	Скажіть: «Соборність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1 листопада 1918	Листопадовий зрив у Львові.
13 листопада 1918	проголошення ЗУНР.
14 грудня 1918	відновлення УНР Директорією.
22 січня 1919	Акт Злуки УНР і ЗУНР.
1918-1919	Польсько-українська війна.

Хронологічна стрічка

1 листопада 1918 → 13 листопада 1918 → 14 грудня 1918 → 22 січня 1919 → 1918-1919

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Директорія	ключові дії та суперечності	історичний результат
ЗУНР	ключові дії та суперечності	історичний результат
Польсько-українська війна	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Після падіння Гетьманату владу в Наддніпрянщині перебрала Директорія, а на західноукраїнських землях постала ЗУНР.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Директорія УНР. ЗУНР. Польсько-українська війна. Акт Злуки УНР і ЗУНР» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 21. Боротьба за незалежність України у 1918-1921 роках. Більшовицька агресія, повстанський рух, Варшавська угода, радянсько-польська війна та завершення визвольних змагань

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Українські визвольні змагання завершилися поразкою через війну на кілька фронтів, слабкість державних інституцій, соціальні суперечності та перевагу зовнішніх сил. Проте вони закріпили ідею української незалежності як політичну реальність.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
більшовицька агресія проти УНР; війна з білими і червоними силами; повстанський рух і отаманщина; Варшавська угода та похід на Київ.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1919	друга більшовицька окупація України.
грудень 1919 - травень 1920	Перший Зимовий похід.
квітень 1920	Варшавська угода.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Більшовицька агресія проти унр	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Війна з білими і червоними силами	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Повстанський рух і отаманщина	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Варшавська угода та похід на київ	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Поразка і значення визвольних змагань	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Боротьба за незалежність України у 1918-1921 роках. Більшовицька агресія, повстанський рух, Варшавська угода, радянсько-польська війна та завершення визвольних змагань» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Отманщина	допомагає точно пояснити явище: розпорошений повстанський рух із сильними місцевими лідерами.
Більшовицька агресія	допомагає точно пояснити явище: військово-політичний наступ радянської Росії проти УНР.
Варшавська угода	допомагає точно пояснити явище: домовленість Петлюри з Польщею 1920 р.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: боротьба за незалежність України у 1918-1921 роках. більшовицька агресія, повстанський рух, варшавська угода, радянсько-польська війна та завершення визвольних змагань.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Більшовицька агресія проти унр	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Війна з білими і червоними силами	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Повстанський рух і отаманщина	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Варшавська угода та похід на київ	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Більшовицька агресія	Радянська Росія прагнула встановити контроль над Україною під гаслами радянської влади.
Білі армії	Виступали за «єдину неподільну Росію», тому не визнавали української незалежності.
Повстанський рух	Селяни часто боролися проти реквізицій, насильства і чужої влади.
Варшавська угода	Союз Петлюри з Польщею дав військовий шанс, але був суперечливим через територіальні поступки.
Завершення боротьби	Поразка армії УНР не знищила ідею незалежності.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Більшовицька агресія проти унр	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Війна з білими і червоними силами	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Повстанський рух і отаманщина	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Варшавська угода та похід на київ	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Поразка і значення визвольних змагань	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Симон Петлюра	очолював боротьбу УНР на завершальному етапі.
Нестор Махно	лідер анархістського селянського руху.

Хто / що	Роль у темі
Петро Болбочан	український військовий командир.
Юзеф Пілсудський	польський лідер, союзник Петлюри 1920 р.
Більшовики	головна сила, що встановила радянський режим.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Отаманщина	розпорошений повстанський рух із сильними місцевими лідерами.
Більшовицька агресія	військово-політичний наступ радянської Росії проти УНР.
Варшавська угода	домовленість Петлюри з Польщею 1920 р.
Зимовий похід	рейд Армії УНР у тилу ворога.

Поняття	Як використати у відповіді
Отаманщина	Скажіть: «Отаманщина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Більшовицька агресія	Скажіть: «Більшовицька агресія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Варшавська угода	Скажіть: «Варшавська угода - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Зимовий похід	Скажіть: «Зимовий похід - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1919	друга більшовицька окупація України.
грудень 1919 - травень 1920	Перший Зимовий похід.
квітень 1920	Варшавська угода.
серпень 1920	битва під Варшавою.
листопад 1921	Другий Зимовий похід і завершення збройної боротьби.

Хронологічна стрічка

1919 → грудень 1919 - травень 1920 → квітень 1920 → серпень 1920 → листопад 1921

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Більшовицька агресія	ключові дії та суперечності	історичний результат
Білі армії	ключові дії та суперечності	історичний результат
Повстанський рух	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Українські визвольні змагання завершилися поразкою через війну на кілька фронтів, слабкість державних інституцій, соціальні суперечності та перевагу зовнішніх сил.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Боротьба за незалежність України у 1918-1921 роках. Більшовицька агресія, повстанський рух, Варшавська угода, радянсько-польська війна та завершення визвольних змагань» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 22. Семінар. Державотворчі процеси в 1917-1921 рр. Причини поразки та історичне значення Української революції

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Українська революція 1917-1921 рр. дала досвід парламентської, республіканської, гетьманської і західноукраїнської моделей державності. Її поразка не знищила ідею незалежності, а стала уроком для майбутніх поколінь.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
моделі української державності; роль лідерів і партій; військовий чинник; міжнародна ситуація.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1917	початок Української революції.
1918	проголошення незалежності УНР.
1918	Українська Держава Скоропадського.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Моделі української державності	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Роль лідерів і партій	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Військовий чинник	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Міжнародна ситуація	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Причини поразки і значення	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Державотворчі процеси в 1917-1921 рр. Причини поразки та історичне значення Української революції» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Державотворення	допомагає точно пояснити явище: процес створення органів влади, законів, армії, фінансів, дипломатії.
Легітимність	допомагає точно пояснити явище: визнання влади законною і суспільно прийнятною.
Соборність	допомагає точно пояснити явище: політична єдність українських земель.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. державотворчі процеси в 1917-1921 рр. причини поразки та історичне значення української революції.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Моделі української державності	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Роль лідерів і партій	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Військовий чинник	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Міжнародна ситуація	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
УЦР	Парламентська і демократична модель, що еволюціонувала від автономії до незалежності.
Гетьманат	Модель сильної виконавчої влади і державного апарату.
Директорія	Спроба відновити республіканську УНР в умовах війни.
ЗУНР	Західноукраїнська модель організованого державотворення.
Причини поразки	Війна на кілька фронтів, нестача армії, соціальні конфлікти, слабе міжнародне визнання.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Моделі української державності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль лідерів і партій	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Військовий чинник	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Міжнародна ситуація	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Причини поразки і значення	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Михайло Грушевський	символ демократичного етапу революції.
Павло Скоропадський	гетьманська модель державності.

Хто / що	Роль у темі
Симон Петлюра	військово-політичний лідер УНР.
Євген Петрушевич	лідер ЗУНР.
Армія УНР і УГА	військова опора української державності.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Державотворення	процес створення органів влади, законів, армії, фінансів, дипломатії.
Легітимність	визнання влади законною і суспільно прийнятною.
Соборність	політична єдність українських земель.
Визвольні змагання	боротьба за незалежну українську державу.

Поняття	Як використати у відповіді
Державотворення	Скажіть: «Державотворення - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Легітимність	Скажіть: «Легітимність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Соборність	Скажіть: «Соборність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Визвольні змагання	Скажіть: «Визвольні змагання - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1917	початок Української революції.
1918	проголошення незалежності УНР.
1918	Українська Держава Скоропадського.
1919	Акт Злуки.
1921	завершення організованої боротьби Армії УНР.

Хронологічна стрічка

1917 → 1918 → 1918 → 1919 → 1921

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
УЦР	ключові дії та суперечності	історичний результат
Гетьманат	ключові дії та суперечності	історичний результат
Директорія	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.

Завдання	Як виконати
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Українська революція 1917-1921 рр.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Державотворчі процеси в 1917-1921 рр. Причини поразки та історичне значення Української революції» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.

Рівень	Завдання
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 23. Україна на початку 1920-х років. Нова економічна політика. Утворення СРСР. Статус УСРР. Політика українізації

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Після війни більшовики були змушені перейти до непу, щоб стабілізувати економіку. Утворення СРСР обмежило суверенітет УСРР, а українізація стала контрольованою політикою залучення українців до радянської системи.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
наслідки війни і голоду; нова економічна політика; утворення СРСР і статус УСРР; коренізація та українізація.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1921	перехід до непу.
1921-1923	масовий голод на півдні України.
30 грудня 1922	утворення СРСР.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Наслідки війни і голоду	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Нова економічна політика	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Утворення СРСР і статус УСРР	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Коренізація та українізація	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Здобутки і суперечності 1920-х років	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Україна на початку 1920-х років. Нова економічна політика. Утворення СРСР. Статус УСРР. Політика українізації» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Неп	допомагає точно пояснити явище: нова економічна політика з частковим відновленням ринку.
УСРР	допомагає точно пояснити явище: Українська Соціалістична Радянська Республіка.
СРСР	допомагає точно пояснити явище: союз радянських республік, фактично централізована держава.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: україна на початку 1920-х років. нова економічна політика. утворення срср. статус усрр. політика українізації.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Наслідки війни і голоду	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Нова економічна політика	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Утворення СРСР і статус усрр	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Коренізація та українізація	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Криза після війни	Господарська розруха і голод змусили більшовиків тимчасово відмовитися від воєнного комунізму.
Неп	Дозволяв приватну торгівлю, оренду, дрібне підприємництво, замінював продрозкладку податком.
Утворення СРСР	Формально республіки були рівні, але реальна влада концентрувалася в Москві.
Українізація	Поширення української мови в освіті, установах і культурі мало залучити населення до радянської влади.
Суперечність	Культурне піднесення 1920-х відбувалося під контролем однопартійного режиму.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Наслідки війни і голоду	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Нова економічна політика	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Утворення срср і статус усрр	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Коренізація та українізація	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Здобутки і суперечності 1920-х років	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Християн Раковський	один із керівників УСРР на початку 1920-х.
Микола Скрипник	прихильник українізації в радянських межах.
Олександр Шумський	критикував надмірний контроль центру.
Українська інтелігенція	використала українізацію для розвитку культури.
Компартія	контролювала політичне життя.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Неп	нова економічна політика з частковим відновленням ринку.
УСРР	Українська Соціалістична Радянська Республіка.
СРСР	союз радянських республік, фактично централізована держава.
Українізація	політика поширення української мови й кадрів у радянських установах та освіті.

Поняття	Як використати у відповіді
Неп	Скажіть: «Неп - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
УСРР	Скажіть: «УСРР - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
СРСР	Скажіть: «СРСР - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Українізація	Скажіть: «Українізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1921	перехід до непу.
1921-1923	масовий голод на півдні України.
30 грудня 1922	утворення СРСР.
1923	початок політики коренізації.
1920-ті	розвиток українізації та культури.

Хронологічна стрічка

1921 → 1921-1923 → 30 грудня 1922 → 1923 → 1920-ті

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Криза після війни	ключові дії та суперечності	історичний результат
Неп	ключові дії та суперечності	історичний результат
Утворення СРСР	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Після війни більшовики були змушені перейти до непу, щоб стабілізувати економіку.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Україна на початку 1920-х років. Нова економічна політика. Утворення СРСР. Статус УСРР. Політика українізації» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 24. Радянська модернізація України: індустріалізація та колективізація. Голодомор. Масові політичні репресії. «Розстріляне відродження»

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Сталінська модернізація проводилася насильницькими методами. Індустріалізація будувала заводи і ВПК, колективізація зламала селянство, Голодомор став геноцидом українського народу, а репресії знищили значну частину еліти.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
згортання непу; форсована індустріалізація; колективізація і розкуркулення; Голодомор 1932-1933 рр..	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1928	початок першої п'ятирічки.
1929	курс на суцільну колективізацію.
1932-1933	Голодомор.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Згортання непу	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Форсована індустріалізація	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Колективізація і розкуркулення	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Голодомор 1932-1933 рр.	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Великий терор і «розстріляне відродження»	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Радянська модернізація України: індустріалізація та колективізація. Голодомор. Масові політичні репресії. «Розстріляне відродження»» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Індустріалізація	допомагає точно пояснити явище: прискорене створення великої промисловості.
Колективізація	допомагає точно пояснити явище: насильницьке об'єднання селянських господарств у колгоспи.
Голодомор	допомагає точно пояснити явище: геноцид українців через штучно організований голод 1932-1933 рр.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: радянська модернізація України: індустріалізація та колективізація. голодомор. масові політичні репресії. «розстріляне відродження».

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Згортання непу	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Форсована індустріалізація	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Колективізація і розкуркулення	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Голодомор 1932-1933 рр.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Індустріалізація	Будувалися заводи, шахти, електростанції; пріоритет мали важка промисловість і ВПК.
Колективізація	Селян примусово заганяли в колгоспи, руйнуючи приватне господарство.
Розкуркулення	Заможних і непокірних селян оголошували «куркулями», виселяли або репресували.
Голодомор	Вилучення зерна, блокади сіл і репресії спричинили масову смерть мільйонів українців.
Великий терор	Репресії знищили партійні кадри, військових, інтелігенцію і діячів культури.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Згортання непу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Форсована індустріалізація	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Колективізація і розкуркулення	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Голодомор 1932-1933 рр.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Великий терор і «розстріляне відродження»	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Йосип Сталін	керівник СРСР, відповідальний за політику терору і примусової модернізації.
Павло Постишев	партійний діяч, пов'язаний із репресіями проти українзації.
Українське селянство	головна жертва колективізації і Голодомору.
Микола Хвильовий	символ «розстріляного відродження».
Лесь Курбас	режисер, жертва сталінських репресій.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Індустріалізація	прискорене створення великої промисловості.
Колективізація	насильницьке об'єднання селянських господарств у колгоспи.
Голодомор	геноцид українців через штучно організований голод 1932-1933 рр.
Розстріляне відродження	покоління української інтелігенції, знищене сталінським режимом.

Поняття	Як використати у відповіді
Індустріалізація	Скажіть: «Індустріалізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Колективізація	Скажіть: «Колективізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Голодомор	Скажіть: «Голодомор - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Розстріляне відродження	Скажіть: «Розстріляне відродження - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1928	початок першої п'ятирічки.
1929	курс на суцільну колективізацію.
1932-1933	Голодомор.
1934	перенесення столиці УСРР з Харкова до Києва.
1937-1938	Великий терор.

Хронологічна стрічка

1928 → 1929 → 1932-1933 → 1934 → 1937-1938

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Індустріалізація	ключові дії та суперечності	історичний результат
Колективізація	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Розкуркулення	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Сталінська модернізація проводилася насильницькими методами.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Радянська модернізація України: індустріалізація та колективізація. Голодомор. Масові політичні репресії. «Розстріляне відродження»» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 25. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Українські політичні організації. УВО, ОУН, УНДО. Євген Коновалець і Степан Бандера

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

У міжвоєнний період західні українці жили під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини. Політичні рухи діяли в різних формах: легальна парламентська боротьба, культурно-освітня робота, кооперація та підпільний націоналістичний рух.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
поділ західноукраїнських земель; політика Польщі, Румунії, Чехословаччини; УНДО і легальна боротьба; УВО та ОУН.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1920	створення УВО.
1923	Антанта визнала Східну Галичину за Польщею.
1925	створення УНДО.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Поділ західноукраїнських земель	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Політика польщі, румунії, чехословаччини	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Ундо і легальна боротьба	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Уво та оун	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Коновалець, бандера і радикалізація руху	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Українські політичні організації. УВО, ОУН, УНДО. Євген Коновалець і Степан Бандера» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Осадництво	допомагає точно пояснити явище: поселення польських колоністів на західноукраїнських землях.
Пацифікація	допомагає точно пояснити явище: репресивна акція польської влади 1930 р.
УНДО	допомагає точно пояснити явище: найвпливовіша легальна українська партія в Польщі.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: західноукраїнські землі у міжвоєнний період. українські політичні організації. уво, оун, ундо. євген коновалець і степан бандера.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Поділ західноукраїнських земель	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Політика польщі, румунії, чехословаччини	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Ундо і легальна боротьба	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Уво та оун	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Польська політика	Поєднувала обмеження української освіти, осадництво і репресії з частковими легальними можливостями.
УНДО	Вела легальну політичну боротьбу, брала участь у виборах і парламенті.
УВО	Підпільна військова організація колишніх вояків, орієнтована на саботаж і боротьбу.
ОУН	Ставила мету незалежності через революційну боротьбу і дисципліновану організацію.
Різні стратегії	Західноукраїнське суспільство поєднувало кооперацію, освіту, партійну і підпільну діяльність.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Поділ західноукраїнських земель	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Політика польщі, румунії, чехословаччини	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Ундо і легальна боротьба	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Уво та оун	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Коновалець, бандера і радикалізація руху	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Євген Коновалець	очільник УВО та перший провідник ОУН.
Степан Бандера	один із лідерів молодого покоління ОУН.
Андрей Шептицький	митрополит, моральний авторитет українців Галичини.
УНДО	легальна українська політична сила.
ОУН	підпільна націоналістична організація.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Осадництво	поселення польських колоністів на західноукраїнських землях.
Пацифікація	репресивна акція польської влади 1930 р.
УНДО	найвпливовіша легальна українська партія в Польщі.
ОУН	Організація українських націоналістів, підпільна революційна організація.

Поняття	Як використати у відповіді
Осадництво	Скажіть: «Осадництво - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Пацифікація	Скажіть: «Пацифікація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
УНДО	Скажіть: «УНДО - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
ОУН	Скажіть: «ОУН - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1920	створення УВО.
1923	Антанта визнала Східну Галичину за Польщею.
1925	створення УНДО.
1929	створення ОУН.
1930	пацифікація.

Хронологічна стрічка

1920 → 1923 → 1925 → 1929 → 1930

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Польська політика	ключові дії та суперечності	історичний результат
УНДО	ключові дії та суперечності	історичний результат
УВО	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. У міжвоєнний період західні українці жили під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Українські політичні організації. УВО, ОУН, УНДО. Євген Коновалець і Степан Бандера» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 26. Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Урок охоплює великий період: від Другої світової війни до кризи СРСР. Україна пережила окупацію, величезні втрати, повоєнну відбудову, нові репресії, часткову лібералізацію, дисидентський рух і застій радянської системи.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
Україна у Другій світовій війні; окупаційний режим і рухи опору; післявоєнна відбудова та репресії; десталінізація і шістдесятники.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1939-1945	Друга світова війна.
1941-1944	нацистська окупація України.
1946-1947	повоєнний голод.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Україна у другій світовій війні	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Окупаційний режим і рухи опору	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Післявоєнна відбудова та репресії	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Десталінізація і шістдесятники	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Дисиденти і криза радянського ладу	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Окупаційний режим	допомагає точно пояснити явище: система влади загарбників на захопленій території.
Десталінізація	допомагає точно пояснити явище: часткове засудження сталінізму і пом'якшення режиму після смерті Сталіна.
Шістдесятники	допомагає точно пояснити явище: покоління української інтелігенції 1960-х рр.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: україна у другій світовій війні та повоєнний період. десталінізація. дисидентський рух. криза радянської системи.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Україна у другій світовій війні	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Окупаційний режим і рухи опору	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Післявоєнна відбудова та репресії	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Десталінізація і шістдесятники	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Друга світова війна	Україна стала одним із головних театрів бойових дій і зазнала величезних людських втрат.
Окупація	Нацистський режим проводив терор, Голокост, примусову працю, грабунок ресурсів.
Повоєнний період	Відбудова поєднувалася з репресіями, голодом 1946-1947 рр. і радянізацією Заходу.
Десталінізація	Після 1953 р. частково послабили терор, але основи радянської системи збереглися.
Дисиденти	Правозахисники й національно свідомі інтелігенція боролися словом, самвидавом і моральним опором.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Україна у другій світовій війні	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Окупаційний режим і рухи опору	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Післявоєнна відбудова та репресії	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Десталінізація і шістдесятники	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Дисиденти і криза радянського ладу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Роман Шухевич	головнокомандувач УПА.
Сидір Ковпак	командир радянських партизанів.
Микита Хрущов	пов'язаний із десталінізацією.
Левко Лук'яненко	дисидент і правозахисник.
Василь Стус	поет, символ опору радянському режиму.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Окупаційний режим	система влади загарбників на захопленій території.
Десталінізація	часткове засудження сталінізму і пом'якшення режиму після смерті Сталіна.
Шістдесятники	покоління української інтелігенції 1960-х рр.
Дисиденти	інакодумці, що відкрито або напівлегально критикували радянський лад.

Поняття	Як використати у відповіді
Окупаційний режим	Скажіть: «Окупаційний режим - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Десталінізація	Скажіть: «Десталінізація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Шістдесятники	Скажіть: «Шістдесятники - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Дисиденти	Скажіть: «Дисиденти - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1939-1945	Друга світова війна.
1941-1944	нацистська окупація України.
1946-1947	повоєнний голод.
1956	XX з'їзд КПРС і початок десталінізації.
1976	створення Української Гельсінської групи.

Хронологічна стрічка

1939-1945 → 1941-1944 → 1946-1947 → 1956 → 1976

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Друга світова війна	ключові дії та суперечності	історичний результат
Окупація	ключові дії та суперечності	історичний результат
Повоєнний період	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Урок охоплює великий період: від Другої світової війни до кризи СРСР.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Україна у Другій світовій війні та повоєнний період. Десталінізація. Дисидентський рух. Криза радянської системи» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 2. Україна в процесі боротьби за збереження національної ідеї

Урок 27. Семінар. Україна у складі СРСР (1921-1991 рр.). Тематичне оцінювання

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Радянський період поєднав модернізацію, урбанізацію, освіту і водночас тоталітаризм, репресії, русифікацію, голодомори та придушення свободи. Оцінювати його потрібно через долю людини, права нації та ціну державної політики.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
неп і українізація; сталінський тоталітаризм; війна і повоєнний період; деєталінізація та дисиденти.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1922	утворення СРСР.
1932-1933	Голодомор.
1941-1945	німецько-радянська війна.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Неп і українізація	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Сталінський тоталітаризм	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Війна і повоєнний період	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Десталінізація та дисиденти	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Криза і шлях до незалежності	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Україна у складі СРСР (1921-1991 рр.). Тематичне оцінювання» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Тоталітаризм	допомагає точно пояснити явище: режим повного контролю держави над суспільством.
Репресії	допомагає точно пояснити явище: каральні дії влади проти реальних або уявних противників.
Русифікація	допомагає точно пояснити явище: витіснення української мови й культури російською.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. україна у складі срср (1921-1991 рр.). тематичне оцінювання.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Неп і українізація	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Сталінський тоталітаризм	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Війна і повоєнний період	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Десталінізація та дисиденти	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
1920-ті	Неп і українізація дали обмежене культурне піднесення під контролем партії.
1930-ті	Сталінізм приніс колективізацію, Голодомор, терор і русифікацію.
Війна і повоєнність	Україна пережила окупацію, масові втрати, відбудову і нові репресії.
Відлига	Часткове пом'якшення сприяло появі шістдесятників, але не демократії.
Застій і дисиденти	Криза системи поєднувалася з придушенням інакомудства.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Неп і українізація	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Сталінський тоталітаризм	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Війна і повоєнний період	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Десталінізація та дисиденти	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Криза і шлях до незалежності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Микола Скрипник	пов'язаний з українізацією.
Йосип Сталін	символ тоталітарного терору.

Хто / що	Роль у темі
Олександр Довженко	видатний діяч культури радянської доби.
Ліна Костенко	представниця шістдесятництва.
Українська Гельсінська група	правозахисна організація.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Тоталітаризм	режим повного контролю держави над суспільством.
Репресії	каральні дії влади проти реальних або уявних противників.
Русифікація	витіснення української мови й культури російською.
Правозахисний рух	боротьба за права людини і національні права.

Поняття	Як використати у відповіді
Тоталітаризм	Скажіть: «Тоталітаризм - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Репресії	Скажіть: «Репресії - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Русифікація	Скажіть: «Русифікація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Правозахисний рух	Скажіть: «Правозахисний рух - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1922	утворення СРСР.
1932-1933	Голодомор.
1941-1945	німецько-радянська війна.
1956	десталінізація.
1991	відновлення незалежності України.

Хронологічна стрічка

1922 → 1932-1933 → 1941-1945 → 1956 → 1991

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
1920-ті	ключові дії та суперечності	історичний результат
1930-ті	ключові дії та суперечності	історичний результат
Війна і повоєнність	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Радянський період поєднав модернізацію, урбанізацію, освіту і водночас тоталітаризм, репресії, русифікацію, голодомори та придушення свободи.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Україна у складі СРСР (1921-1991 рр.). Тематичне оцінювання» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 28. Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Перебудова послабила контроль КПРС і відкрила простір для політичної активності. В Україні зростали національно-демократичний рух, страйки, екологічні протести, а Декларація про суверенітет стала важливим кроком до незалежності.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
криза СРСР і перебудова; Чорнобиль і пробудження суспільства; вибори 1990 р.; Декларація про державний суверенітет.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1986	Чорнобильська катастрофа.
1989	створення Народного руху України.
березень 1990	вибори до Верховної Ради УРСР.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Криза СРСР і перебудова	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Чорнобиль і пробудження суспільства	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Вибори 1990 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Декларація про державний суверенітет	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Революція на граніті	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Перебудова	допомагає точно пояснити явище: політика реформ М. Горбачова у СРСР.
Гласність	допомагає точно пояснити явище: послаблення цензури і відкритіше обговорення проблем.
Суверенітет	допомагає точно пояснити явище: верховенство влади держави на своїй території.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. вибори 1990 року. декларація про державний суверенітет України.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Криза срср і перебудова	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Чорнобиль і пробудження суспільства	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Вибори 1990 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Декларація про державний суверенітет	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Перебудова	Реформи послабили страх, але не врятували радянську систему від кризи.
Чорнобиль	Катастрофа підірвала довіру до влади через приховування правди.
Народний рух	Став масовою національно-демократичною силою.
Вибори 1990 р.	До Верховної Ради потрапила демократична опозиція.
Декларація про суверенітет	Закріпила верховенство українських законів, громадянство, економічну самостійність і право на власні збройні сили.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Криза срср і перебудова	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Чорнобиль і пробудження суспільства	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Вибори 1990 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Декларація про державний суверенітет	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Революція на граніті	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Михайло Горбачов	ініціатор перебудови.
Народний рух України	масова демократична організація.

Хто / що	Роль у темі
Левко Лук'яненко	дисидент і політик незалежності.
Студенти 1990 р.	учасники Революції на граніті.
Верховна Рада УРСР	ухвалила Декларацію про суверенітет.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Перебудова	політика реформ М. Горбачова у СРСР.
Гласність	послаблення цензури і відкритіше обговорення проблем.
Суверенітет	верховенство влади держави на своїй території.
Революція на граніті	студентський протест у Києві 1990 р.

Поняття	Як використати у відповіді
Перебудова	Скажіть: «Перебудова - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Гласність	Скажіть: «Гласність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Суверенітет	Скажіть: «Суверенітет - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Революція на граніті	Скажіть: «Революція на граніті - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1986	Чорнобильська катастрофа.
1989	створення Народного руху України.
березень 1990	вибори до Верховної Ради УРСР.
16 липня 1990	Декларація про державний суверенітет України.
жовтень 1990	Революція на граніті.

Хронологічна стрічка

1986 → 1989 → березень 1990 → 16 липня 1990 → жовтень 1990

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Перебудова	ключові дії та суперечності	історичний результат
Чорнобиль	ключові дії та суперечності	історичний результат
Народний рух	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.

Завдання	Як виконати
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Перебудова послабила контроль КПРС і відкрила простір для політичної активності.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Україна наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років. Вибори 1990 року. Декларація про державний суверенітет України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.

Рівень	Завдання
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 29. Серпневий путч 1991 року. Акт проголошення незалежності України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Розпад СРСР

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Спроба консервативного перевороту в Москві прискорила розпад СРСР. Український парламент проголосив незалежність, а референдум 1 грудня 1991 р. підтвердив волю громадян жити у власній державі.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
серпневий путч ДКНС; позиція України; Акт проголошення незалежності; референдум і вибори Президента.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
19-21 серпня 1991	серпневий путч у Москві.
24 серпня 1991	Акт проголошення незалежності України.
1 грудня 1991	референдум і вибори Президента України.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Серпневий путч дкнс	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Позиція України	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Акт проголошення незалежності	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Референдум і вибори президента	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Біловезькі угоди та розпад СРСР	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Серпневий путч 1991 року. Акт проголошення незалежності України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Розпад СРСР» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Путч	допомагає точно пояснити явище: спроба державного перевороту.
Акт проголошення незалежності	допомагає точно пояснити явище: документ Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р.
Референдум	допомагає точно пояснити явище: всенародне голосування з важливого питання.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: серпневий путч 1991 року. акт проголошення незалежності України. всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. розпад СРСР.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Серпневий путч ДКНС	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Позиція України	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Акт проголошення незалежності	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Референдум і вибори президента	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
ДКНС	Консерватори спробували зупинити розпад СРСР і повернути жорсткий контроль.
Українська реакція	Путч показав небезпеку залишатися в СРСР і прискорив рішення про незалежність.
Акт 24 серпня	Проголосив створення самостійної Української держави.
Референдум	Понад 90% учасників підтримали незалежність, що надало їй найвищу легітимність.
Розпад СРСР	Білорезькі угоди юридично оформили кінець Союзу.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Серпневий путч 1918	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Позиція України	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Акт проголошення незалежності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Референдум і вибори президента	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Біловезькі угоди та розпад СРСР	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Леонід Кравчук	перший Президент України.
Верховна Рада України	ухвалила Акт незалежності.

Хто / що	Роль у темі
ДКНС	організатори путчу в Москві.
Борис Єльцин	протистояв путчу в Росії.
Громадяни України	на референдумі підтвердили незалежність.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Путч	спроба державного перевороту.
Акт проголошення незалежності	документ Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р.
Референдум	всенародне голосування з важливого питання.
Міжнародне визнання	офіційне встановлення відносин іншими державами.

Поняття	Як використати у відповіді
Путч	Скажіть: «Путч - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Акт проголошення незалежності	Скажіть: «Акт проголошення незалежності - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Референдум	Скажіть: «Референдум - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Міжнародне визнання	Скажіть: «Міжнародне визнання - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
19-21 серпня 1991	серпневий путч у Москві.
24 серпня 1991	Акт проголошення незалежності України.
1 грудня 1991	референдум і вибори Президента України.
8 грудня 1991	Біловезькі угоди.
26 грудня 1991	припинення існування СРСР.

Хронологічна стрічка

19-21 серпня 1991 → 24 серпня 1991 → 1 грудня 1991 → 8 грудня 1991 → 26 грудня 1991

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
ДКНС	ключові дії та суперечності	історичний результат
Українська реакція	ключові дії та суперечності	історичний результат
Акт 24 серпня	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Спроба консервативного перевороту в Москві прискорила розпад СРСР.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Серпневий путч 1991 року. Акт проголошення незалежності України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Розпад СРСР» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 30. Становлення органів державної влади незалежної України. Формування багатопартійності. Воєнна доктрина та міжнародне визнання України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Після 1991 р. Україна створювала інституції незалежної держави: президентство, парламент, уряд, армію, дипломатію, символи, законодавство і партійну систему. Одночасно потрібно було забезпечити міжнародне визнання та безпеку.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
органи влади незалежної України; державні символи; формування Збройних сил; багатопартійність.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1991	обрання Л. Кравчука Президентом України.
1991	створення Збройних сил України.
1992	затвердження державного прапора, герба і гімну як символів.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Органи влади незалежної України	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Державні символи	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Формування збройних сил	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Багатопартійність	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Міжнародне визнання і перші зовнішньополітичні кроки	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Становлення органів державної влади незалежної України. Формування багатопартійності. Воєнна доктрина та міжнародне визнання України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Президент	допомагає точно пояснити явище: глава держави.
Багатопартійність	допомагає точно пояснити явище: наявність кількох політичних партій, що змагаються за підтримку виборців.
Воєнна доктрина	допомагає точно пояснити явище: офіційні погляди держави на оборону і безпеку.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: становлення органів державної влади незалежної України. формування багатопартійності. воєнна доктрина та міжнародне визнання України.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Органи влади незалежної України	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Державні символи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Формування збройних сил	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Багатопартійність	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Органи влади	Україна розбудовувала президентство, парламент, уряд, суди і місцеве управління.
Символи	Прапор, герб і гімн закріплювали державну ідентичність.
Армія	Створення ЗСУ було необхідним атрибутом суверенітету.
Партійна система	Зростала кількість партій, але політична система ще була нестабільною.
Визнання	Дипломатичні відносини підтвердили Україну як суб'єкта міжнародної політики.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Органи влади незалежної України	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Державні символи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Формування збройних сил	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Багатопартійність	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Міжнародне визнання і перші зовнішньополітичні кроки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Леонід Кравчук	перший Президент України.
Верховна Рада	головний законодавчий орган.
Збройні сили України	інститут оборони незалежної держави.
МЗС України	організовувало міжнародні зв'язки.
Політичні партії	представляли різні програми розвитку.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Президент	глава держави.
Багатопартійність	наявність кількох політичних партій, що змагаються за підтримку виборців.
Воєнна доктрина	офіційні погляди держави на оборону і безпеку.
Дипломатія	діяльність держави у міжнародних відносинах.

Поняття	Як використати у відповіді
Президент	Скажіть: «Президент - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Багатопартійність	Скажіть: «Багатопартійність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Воєнна доктрина	Скажіть: «Воєнна доктрина - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Дипломатія	Скажіть: «Дипломатія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1991	обрання Л. Кравчука Президентом України.
1991	створення Збройних сил України.
1992	затвердження державного прапора, герба і гімну як символів.
1993	перша Воєнна доктрина України.
1991-1992	масове міжнародне визнання України.

Хронологічна стрічка

1991 → 1991 → 1992 → 1993 → 1991-1992

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Органи влади	ключові дії та суперечності	історичний результат
Символи	ключові дії та суперечності	історичний результат
Армія	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Після 1991 р.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Становлення органів державної влади незалежної України. Формування багатопартійності. Воєнна доктрина та міжнародне визнання України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 31. Семінар. Утвердження незалежності України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Утвердження незалежності - це не лише проголошення Акта, а щоденне створення інституцій, законів, символів, армії, дипломатії та громадянської лояльності до нової держави.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
чому незалежність стала можливою; роль референдуму 1 грудня; державні символи та інституції; міжнародне визнання.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
24 серпня 1991	Акт проголошення незалежності.
1 грудня 1991	референдум.
1992	державні символи.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Чому незалежність стала можливою	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Роль референдуму 1 грудня	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Державні символи та інституції	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Міжнародне визнання	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Проблеми старту незалежної України	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Утвердження незалежності України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Незалежність	допомагає точно пояснити явище: самостійність держави у внутрішній і зовнішній політиці.
Громадянство	допомагає точно пояснити явище: правовий зв'язок людини з державою.
Державні символи	допомагає точно пояснити явище: прапор, герб, гімн, що представляють державу.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. утвердження незалежності України.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Чому незалежність стала можливою	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Роль референдуму 1 грудня	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Державні символи та інституції	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Міжнародне визнання	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Акт незалежності	Юридично проголосив нову державу.
Референдум	Підтвердив рішення парламенту волею громадян усіх регіонів.
Символи	Допомагали формувати спільну політичну ідентичність.
Інституції	Без армії, валюти, дипломатії і законів незалежність залишалася б декларацією.
Проблеми старту	Економічна криза, радянська спадщина і зовнішні ризики ускладнювали розвиток.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Чому незалежність стала можливою	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль референдуму 1 грудня	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Державні символи та інституції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Міжнародне визнання	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Проблеми старту незалежної України	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Громадяни України	головний суб'єкт референдуму.
Леонід Кравчук	перший Президент.
Верховна Рада	ухвалювала ключові рішення.

Хто / що	Роль у темі
Українська діаспора	підтримувала міжнародне визнання.
Міжнародні партнери	визнавали Україну і встановлювали дипломатичні відносини.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Незалежність	самостійність держави у внутрішній і зовнішній політиці.
Громадянство	правовий зв'язок людини з державою.
Державні символи	прапор, герб, гімн, що представляють державу.
Легітимація	суспільне і правове підтвердження влади або рішення.

Поняття	Як використати у відповіді
Незалежність	Скажіть: «Незалежність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Громадянство	Скажіть: «Громадянство - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Державні символи	Скажіть: «Державні символи - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Легітимація	Скажіть: «Легітимація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
24 серпня 1991	Акт проголошення незалежності.
1 грудня 1991	референдум.
1992	державні символи.
1993	Воєнна доктрина.
1996	Конституція України.

Хронологічна стрічка

24 серпня 1991 → 1 грудня 1991 → 1992 → 1993 → 1996

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Акт незалежності	ключові дії та суперечності	історичний результат
Референдум	ключові дії та суперечності	історичний результат
Символи	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.

Завдання	Як виконати
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Утвердження незалежності - це не лише проголошення Акта, а щоденне створення інституцій, законів, символів, армії, дипломатії та громадянської лояльності до нової держави.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Утвердження незалежності України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.

Рівень	Завдання
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 32. Економічні проблеми України у 1990-х роках. Перехід до ринкової економіки. Формування власної фінансової системи. Запровадження гривні

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Перехід до ринку в Україні відбувався в умовах розриву радянських зв'язків, інфляції, падіння виробництва і приватизації. Запровадження гривні стало важливим кроком фінансової стабілізації, але соціальна ціна реформ була високою.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
спадщина командної економіки; криза виробництва та інфляція; приватизація і формування бізнесу; фінансова система і купоно-карбованець.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1991-1994	глибока економічна криза і гіперінфляція.
1992	купоно-карбованець у готівковому обігу.
1994	обрання Л. Кучми Президентом.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Спадщина командної економіки	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Криза виробництва та інфляція	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Приватизація і формування бізнесу	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Фінансова система і купоно-карбованець	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Запровадження гривні	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Економічні проблеми України у 1990-х роках. Перехід до ринкової економіки. Формування власної фінансової системи. Запровадження гривні» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Ринкова економіка	допомагає точно пояснити явище: система, де виробництво і ціни значною мірою визначаються попитом, пропозицією і конкуренцією.
Приватизація	допомагає точно пояснити явище: передача державного майна у приватну власність.
Інфляція	допомагає точно пояснити явище: знецінення грошей і зростання цін.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: економічні проблеми України у 1990-х роках. перехід до ринкової економіки. формування власної фінансової системи. запровадження гривні.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Спадщина командної економіки	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Криза виробництва та інфляція	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Приватизація і формування бізнесу	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Фінансова система і купоно-карбованець	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Командна спадщина	Економіка була залежна від союзних зв'язків і державного планування.
Спад виробництва	Розрив зв'язків, енергетична залежність і криза управління призвели до падіння промисловості.
Інфляція	Знецінення грошей руйнувало заощадження і рівень життя.
Приватизація	Створила приватний сектор, але часто супроводжувалася нерівністю та олігархізацією.
Гривня	Власна валюта стала символом і інструментом фінансової стабілізації.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Спадщина командної економіки	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Криза виробництва та інфляція	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Приватизація і формування бізнесу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Фінансова система і купоно-карбованець	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Запровадження гривні	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Леонід Кучма	Президент, за якого відбувалася валютна реформа.
Національний банк України	відповідав за грошову політику.
Підприємці	нова соціально-економічна група ринкової економіки.
Працівники промисловості	відчули спад виробництва і затримки зарплат.
Домогосподарства	зазнали втрат від інфляції.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Ринкова економіка	система, де виробництво і ціни значною мірою визначаються попитом, пропозицією і конкуренцією.
Приватизація	передача державного майна у приватну власність.
Інфляція	знецінення грошей і зростання цін.
Гривня	національна валюта України.

Поняття	Як використати у відповіді
Ринкова економіка	Скажіть: «Ринкова економіка - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Приватизація	Скажіть: «Приватизація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Інфляція	Скажіть: «Інфляція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Гривня	Скажіть: «Гривня - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1991-1994	глибока економічна криза і гіперінфляція.
1992	купоно-карбованець у готівковому обігу.
1994	обрання Л. Кучми Президентом.
1995	прискорення ринкових реформ.
вересень 1996	запровадження гривні.

Хронологічна стрічка

1991-1994 → 1992 → 1994 → 1995 → вересень 1996

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Командна спадщина	ключові дії та суперечності	історичний результат
Спад виробництва	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Інфляція	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Перехід до ринку в Україні відбувався в умовах розриву радянських зв'язків, інфляції, падіння виробництва і приватизації.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Економічні проблеми України у 1990-х роках. Перехід до ринкової економіки. Формування власної фінансової системи. Запровадження гривні» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 33. Конституційний процес. Прийняття Конституції України. Розвиток політичної системи та громадянського суспільства

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Конституція 1996 р. закріпила Україну як суверенну, незалежну, демократичну, соціальну і правову державу. Вона визначила права людини, систему влади і правила політичного життя.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
потреба в новій Конституції; боротьба навколо повноважень влади; Конституційна ніч; права і свободи громадян.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1990	Декларація про державний суверенітет.
1991	незалежність України.
1995	Конституційний договір.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Потреба в новій конституції	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Боротьба навколо повноважень влади	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Конституційна ніч	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Права і свободи громадян	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Політична система і громадянське суспільство	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Конституційний процес. Прийняття Конституції України. Розвиток політичної системи та громадянського суспільства» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Конституція	допомагає точно пояснити явище: основний закон держави.
Правова держава	допомагає точно пояснити явище: держава, у якій влада обмежена законом і поважає права людини.
Громадянське суспільство	допомагає точно пояснити явище: самоорганізація громадян поза прямим контролем держави.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: конституційний процес. прийняття конституції України. розвиток політичної системи та громадянського суспільства.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Потреба в новій конституції	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Боротьба навколо повноважень влади	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Конституційна ніч	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Права і свободи громадян	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Потреба в Конституції	Незалежній державі потрібні були правила влади, права громадян і правові основи.
Конфлікт повноважень	Президент, парламент і уряд боролися за баланс влади.
Конституційна ніч	Тривале засідання завершилося ухваленням Основного Закону.
Права людини	Конституція закріпила широкий перелік прав і свобод.
Громадянське суспільство	Партії, ЗМІ, організації і громадяни поступово вчилися контролювати владу.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Потреба в новій конституції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Боротьба навколо повноважень влади	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Конституційна ніч	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Права і свободи громадян	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Політична система і громадянське суспільство	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Верховна Рада	ухвалила Конституцію.
Леонід Кучма	Президент під час конституційного процесу.

Хто / що	Роль у темі
Народні депутати	узгоджували модель влади.
Конституційна комісія	готувала проекти Основного Закону.
Громадяни	носії прав, закріплених Конституцією.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Конституція	основний закон держави.
Правова держава	держави, у якій влада обмежена законом і поважає права людини.
Громадянське суспільство	самоорганізація громадян поза прямим контролем держави.
Поділ влади	розмежування законодавчої, виконавчої і судової влади.

Поняття	Як використати у відповіді
Конституція	Скажіть: «Конституція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Правова держава	Скажіть: «Правова держава - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Громадянське суспільство	Скажіть: «Громадянське суспільство - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Поділ влади	Скажіть: «Поділ влади - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1990	Декларація про державний суверенітет.
1991	незалежність України.
1995	Конституційний договір.
28 червня 1996	прийняття Конституції України.
2004	конституційна реформа під час Помаранчевої революції.

Хронологічна стрічка

1990 → 1991 → 1995 → 28 червня 1996 → 2004

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Потреба в Конституції	ключові дії та суперечності	історичний результат
Конфлікт повноважень	ключові дії та суперечності	історичний результат
Конституційна ніч	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Конституція 1996 р.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Конституційний процес. Прийняття Конституції України. Розвиток політичної системи та громадянського суспільства» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 34. Соціальні, демографічні та екологічні проблеми незалежної України

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Незалежна Україна успадкувала складні соціальні, демографічні й екологічні проблеми. Економічна криза 1990-х, міграція, старіння населення, наслідки Чорнобиля і промислове забруднення впливали на якість життя громадян.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
соціальні наслідки економічної кризи; демографічна криза і міграція; урбанізація і регіональні відмінності; екологічна спадщина СРСР.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1986	Чорнобильська катастрофа.
1990-ті	падіння рівня життя і трудова міграція.
1991-2001	скорочення населення України.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Соціальні наслідки економічної кризи	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Демографічна криза і міграція	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Урбанізація і регіональні відмінності	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Екологічна спадщина срср	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Чорнобиль та екологічна безпека	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Соціальні, демографічні та екологічні проблеми незалежної України» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Демографія	допомагає точно пояснити явище: наука про населення, його чисельність, склад і рух.
Міграція	допомагає точно пояснити явище: переміщення людей між регіонами або країнами.
Екологічна безпека	допомагає точно пояснити явище: стан захищеності людей і природи від екологічних загроз.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: соціальні, демографічні та екологічні проблеми незалежної України.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Соціальні наслідки економічної кризи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Демографічна криза і міграція	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Урбанізація і регіональні відмінності	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Екологічна спадщина срср	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Соціальна криза	Безробіття, бідність, затримки зарплат і пенсій стали болючими наслідками 1990-х.
Демографічний спад	Низька народжуваність, смертність і міграція скорочували населення.
Трудова міграція	Мільйони українців шукали роботу за кордоном або в інших регіонах.
Екологічна спадщина	Промислові райони мали високий рівень забруднення повітря, води і ґрунтів.
Чорнобиль	Залишив медичні, соціальні, екологічні й психологічні наслідки.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Соціальні наслідки економічної кризи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Демографічна криза і міграція	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Урбанізація і регіональні відмінності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Екологічна спадщина срср	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Чорнобиль та екологічна безпека	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Населення України	відчувало соціальну ціну трансформації.
Трудові мігранти	шукали заробітку через кризу ринку праці.

Хто / що	Роль у темі
Держава	мала будувати систему соціальної підтримки.
Екологи і громадські організації	порушували питання довкілля.
Ліквідатори ЧАЕС	символ ціни техногенної катастрофи.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Демографія	наука про населення, його чисельність, склад і рух.
Міграція	переміщення людей між регіонами або країнами.
Екологічна безпека	стан захищеності людей і природи від екологічних загроз.
Соціальна політика	дії держави щодо освіти, медицини, пенсій, підтримки населення.

Поняття	Як використати у відповіді
Демографія	Скажіть: «Демографія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Міграція	Скажіть: «Міграція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Екологічна безпека	Скажіть: «Екологічна безпека - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Соціальна політика	Скажіть: «Соціальна політика - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1986	Чорнобильська катастрофа.
1990-ті	падіння рівня життя і трудова міграція.
1991-2001	скорочення населення України.
2001	перший Всеукраїнський перепис населення.
2000-ті	поступова стабілізація частини соціально-економічних показників.

Хронологічна стрічка

1986 → 1990-ті → 1991-2001 → 2001 → 2000-ті

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Соціальна криза	ключові дії та суперечності	історичний результат
Демографічний спад	ключові дії та суперечності	історичний результат
Трудова міграція	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Незалежна Україна успадкувала складні соціальні, демографічні й екологічні проблеми.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Соціальні, демографічні та екологічні проблеми незалежної України» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.

Рівень	Завдання
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 35. Зовнішня політика незалежної України. Україна в ООН і Раді Європи. Відносини із сусідніми державами та міжнародне співробітництво

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Зовнішня політика України після 1991 р. була спрямована на міжнародне визнання, безпеку, співпрацю з сусідами, участь у міжнародних організаціях і пошук балансу між європейським вибором та складними відносинами з Росією.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
міжнародне визнання; Україна в ООН та миротворчості; вступ до Ради Європи; відносини із сусідами.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1945	УРСР стала співзасновницею ООН.
1991	початок міжнародного визнання незалежної України.
1994	Будапештський меморандум.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Міжнародне визнання	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Україна в ООН та миротворчості	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Вступ до ради Європи	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Відносини із сусідами	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Європейський і євроатлантичний напрям	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Зовнішня політика незалежної України. Україна в ООН і Раді Європи. Відносини із сусідніми державами та міжнародне співробітництво» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Зовнішня політика	допомагає точно пояснити явище: діяльність держави у відносинах з іншими державами та організаціями.
ООН	допомагає точно пояснити явище: Організація Об'єднаних Націй.
Рада Європи	допомагає точно пояснити явище: організація, що захищає демократію, права людини і верховенство права.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: зовнішня політика незалежної України. Україна в ООН і Раді Європи. Відносини із сусідніми державами та міжнародне співробітництво.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Міжнародне визнання	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Україна в оон та миротворчості	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Вступ до ради Європи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Відносини із сусідами	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Міжнародне визнання	Після 1991 р. Україна встановлювала дипломатичні відносини і відкривала посольства.
ООН	Україна використовувала міжнародні майданчики для представлення своїх інтересів.
Рада Європи	Вступ означав зобов'язання у сфері прав людини і демократії.
Сусіди	Відносини з Польщею, Росією, Білоруссю, Молдовою, Угорщиною, Румунією мали різну динаміку.
Безпека	Ядерне роззброєння і Будапештський меморандум стали важливою, але суперечливою частиною політики.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Міжнародне визнання	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Україна в оон та миротворчості	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Вступ до ради європи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Відносини із сусідами	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Європейський і євроатлантичний напрям	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
МЗС України	формувало дипломатичну мережу.
ООН	головна універсальна міжнародна організація.
Рада Європи	організація демократії і прав людини.
Країни-сусіди	ключовий напрям зовнішньої політики.
Українські миротворці	брали участь у міжнародних операціях.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Зовнішня політика	діяльність держави у відносинах з іншими державами та організаціями.
ООН	Організація Об'єднаних Націй.
Рада Європи	організація, що захищає демократію, права людини і верховенство права.
Міжнародний договір	письмова угода між державами.

Поняття	Як використати у відповіді
Зовнішня політика	Скажіть: «Зовнішня політика - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
ООН	Скажіть: «ООН - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Рада Європи	Скажіть: «Рада Європи - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Міжнародний договір	Скажіть: «Міжнародний договір - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1945	УРСР стала співзасновницею ООН.
1991	початок міжнародного визнання незалежної України.
1994	Будапештський меморандум.
1995	вступ України до Ради Європи.
1997	Договір про дружбу, співробітництво і партнерство з Росією.

Хронологічна стрічка

1945 → 1991 → 1994 → 1995 → 1997

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Міжнародне визнання	ключові дії та суперечності	історичний результат
ООН	ключові дії та суперечності	історичний результат
Рада Європи	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Зовнішня політика України після 1991 р.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Зовнішня політика незалежної України. Україна в ООН і Раді Європи. Відносини із сусідніми державами та міжнародне співробітництво» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 36. Семінар. Шляхи розвитку Української держави

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Розвиток Української держави після 1991 р. був складним вибором між різними моделями політики, економіки, безпеки і зовнішньої орієнтації. Семінар вчить оцінювати не лише події, а й альтернативи та наслідки рішень.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
державне будівництво; ринкові реформи; Конституція і політична система; соціальні та екологічні виклики.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1991	незалежність.
1996	Конституція і гривня.
2004	Помаранчева революція.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Державне будівництво	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Ринкові реформи	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Конституція і політична система	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Соціальні та екологічні виклики	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Зовнішньополітичний вибір	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Семінар. Шляхи розвитку Української держави» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Стратегія розвитку	допомагає точно пояснити явище: довгостроковий план дій держави.
Реформи	допомагає точно пояснити явище: цілеспрямовані зміни в системі управління, економіки або суспільства.
Європейська інтеграція	допомагає точно пояснити явище: зближення з ЄС у політиці, праві, економіці та цінностях.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: семінар. шляхи розвитку української держави.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Державне будівництво	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Ринкові реформи	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Конституція і політична система	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Соціальні та екологічні виклики	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Державність	Україна створювала інституції, але боролася зі спадщиною радянської системи.
Економіка	Перехід до ринку дав можливості, але породив нерівність і кризу 1990-х.
Демократія	Вибори, партії, ЗМІ і громадські організації поступово формували політичну конкуренцію.
Безпека	Недооцінка російської загрози стала одним із головних викликів незалежності.
Європейський вибір	Поступово утверджувався як стратегічний напрям розвитку.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Державне будівництво	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Ринкові реформи	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Конституція і політична система	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Соціальні та екологічні виклики	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Зовнішньополітичний вибір	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Громадяни України	виборами і протестами впливали на шлях держави.
Президенти і парламенти	ухвалювали ключові рішення розвитку.

Хто / що	Роль у темі
Громадські організації	контролювали владу і захищали права.
Підприємці та працівники	відчували наслідки економічних реформ.
Міжнародні партнери	впливали на реформи і безпеку.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Стратегія розвитку	довгостроковий план дій держави.
Реформи	цілеспрямовані зміни в системі управління, економіки або суспільства.
Європейська інтеграція	зближення з ЄС у політиці, праві, економіці та цінностях.
Національна безпека	захист держави, суспільства і громадян від загроз.

Поняття	Як використати у відповіді
Стратегія розвитку	Скажіть: «Стратегія розвитку - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Реформи	Скажіть: «Реформи - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Європейська інтеграція	Скажіть: «Європейська інтеграція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Національна безпека	Скажіть: «Національна безпека - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1991	незалежність.
1996	Конституція і гривня.
2004	Помаранчева революція.
2014	Революція Гідності і російська агресія.
2022	повномасштабне вторгнення РФ.

Хронологічна стрічка

1991 → 1996 → 2004 → 2014 → 2022

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Державність	ключові дії та суперечності	історичний результат
Економіка	ключові дії та суперечності	історичний результат
Демократія	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Розвиток Української держави після 1991 р.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Семінар. Шляхи розвитку Української держави» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.

Рівень	Завдання
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 37. Українці за межами України. Причини формування української діаспори. Українці США, Канади, країн Азії та СРСР

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Українська діаспора формувалася внаслідок економічної міграції, політичних переслідувань, воєн, депортацій і змін кордонів. Вона зберігала мову, культуру, церкву, організації та підтримувала українську справу у світі.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
що таке діаспора; хвилі української еміграції; українці в США і Канаді; українці в країнах Азії та СРСР.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
кінець XIX - початок XX ст.	масова трудова еміграція до Америки.
1917-1921	політична еміграція після поразки визвольних змагань.
1940-ві	нова хвиля еміграції після Другої світової війни.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Що таке діаспора	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Хвилі української еміграції	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Українці в США і Канаді	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Українці в країнах Азії та СРСР	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Роль діаспори у збереженні ідентичності	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Українці за межами України. Причини формування української діаспори. Українці США, Канади, країн Азії та СРСР» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібно на уроці
Діаспора	допомагає точно пояснити явище: частина народу, що живе поза межами історичної батьківщини.
Еміграція	допомагає точно пояснити явище: виїзд людей з країни на тривалий час або назавжди.
Депортація	допомагає точно пояснити явище: примусове виселення населення.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: українці за межами України. причини формування української діаспори. українці США, Канади, країн Азії та СРСР.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Що таке діаспора	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Хвилі української еміграції	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українці в США і Канаді	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Українці в країнах Азії та СРСР	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Причини еміграції	Бідність, пошук землі й роботи, війни, поразка визвольних змагань, репресії та депортації.
Північна Америка	Українці створювали церкви, школи, пресу, організації взаємодопомоги.
Політична еміграція	Після 1917-1921 рр. за кордоном діяли уряди, партії, наукові та культурні центри.
Українці в СРСР	Частина українців жила поза УРСР через переселення, депортації або історичні кордони.
Збереження ідентичності	Діаспора підтримувала мову, пам'ять, культуру і зв'язок з Україною.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Що таке діаспора	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Хвилі української еміграції	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українці в США і Канаді	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Українці в країнах Азії та Сходу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Роль діаспори у збереженні ідентичності	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Українці Канади	одна з найорганізованіших громад діаспори.
Українці США	створювали церковні, культурні й політичні організації.
Політичні емігранти	зберігали ідею незалежності після поразки революції.
Кримські татари	зазнали депортації і боролися за повернення.
Закордонні українські організації	підтримували освіту, пресу, культуру.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Діаспора	частина народу, що живе поза межами історичної батьківщини.
Еміграція	виїзд людей з країни на тривалий час або назавжди.
Депортація	примусове виселення населення.
Ідентичність	усвідомлення належності до певної спільноти.

Поняття	Як використати у відповіді
Діаспора	Скажіть: «Діаспора - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Еміграція	Скажіть: «Еміграція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Депортація	Скажіть: «Депортація - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Ідентичність	Скажіть: «Ідентичність - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
кінець XIX - початок XX ст.	масова трудова еміграція до Америки.
1917-1921	політична еміграція після поразки визвольних змагань.
1940-ві	нова хвиля еміграції після Другої світової війни.
1944	депортація кримських татар.
1991	незалежність змінила зв'язки України з діаспорою.

Хронологічна стрічка

кінець XIX - початок XX ст. → 1917-1921 → 1940-ві → 1944 → 1991

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Причини еміграції	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Північна Америка	ключові дії та суперечності	історичний результат
Політична еміграція	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Українська діаспора формувалася внаслідок економічної міграції, політичних переслідувань, воєн, депортацій і змін кордонів.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Українці за межами України. Причини формування української діаспори. Українці США, Канади, країн Азії та СРСР» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.

Блок 3. Україна в умовах незалежності

Урок 38. Українська діаспора наприкінці XX - на початку XXI ст. Тематичне оцінювання

Історія України • ПМ • I курс • 1 година

Головна думка

Наприкінці XX - на початку XXI ст. українська діаспора стала важливим партнером незалежної України: підтримувала культуру, освіту, міжнародне визнання, громадську дипломатію і допомогу під час криз.

На уроці потрібно зрозуміти	Після уроку студент/студентка зможе
діаспора після 1991 р.; культурні й освітні організації; економічні та родинні зв'язки з Україною; громадська дипломатія.	пояснювати ключові поняття; називати основні дати; аналізувати причини й наслідки; робити короткий історичний висновок.

Дата	Що запам'ятати
1991	діаспора підтримала незалежність України.
1990-ті	відновлення інтенсивних зв'язків із закордонними українцями.
2004	активізація підтримки під час Помаранчевої революції.

Матеріал подано як готовий конспект-презентацію: його можна показувати на екрані або роздати студентам для самостійного опрацювання.

1. Карта уроку: логіка вивчення теми

Крок	Питання уроку	Що потрібно запам'ятати
1	Діаспора після 1991 р.	причини → перебіг → наслідки → значення
2	Культурні й освітні організації	причини → перебіг → наслідки → значення
3	Економічні та родинні зв'язки з Україною	причини → перебіг → наслідки → значення
4	Громадська дипломатія	причини → перебіг → наслідки → значення
5	Підсумкове оцінювання курсу	причини → перебіг → наслідки → значення

Проблемне питання

Яке значення мала тема «Українська діаспора наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. Тематичне оцінювання» для розвитку українського суспільства, державності або національної ідеї?

Поняття	Навіщо потрібне на уроці
Громадська дипломатія	допомагає точно пояснити явище: вплив суспільних організацій і громад на міжнародну підтримку держави.
Світовий конгрес українців	допомагає точно пояснити явище: міжнародна координаційна організація української діаспори.
Трудова міграція	допомагає точно пояснити явище: виїзд за кордон із метою праці.

2. Історичний контекст

Тема уроку розкриває один із ключових етапів історії України: українська діаспора наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. тематичне оцінювання.

Щоб зрозуміти цей матеріал, важливо бачити зв'язок між політичними рішеннями, соціальними змінами, культурою та повсякденним життям людей.

Матеріал подано як конспект-презентацію: визначення, дати, таблиці й схеми можна використовувати для пояснення і

самостійного опрацювання.

Історичний фактор	Що він змінює	На що звернути увагу
Діаспора після 1991 р.	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Культурні й освітні організації	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Економічні та родинні зв'язки з Україною	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися
Громадська дипломатія	впливає на владу, суспільство, культуру або економіку	які групи виграли, які втратили, які наслідки залишилися

Алгоритм аналізу

1) Назвіть явище. 2) Вкажіть час і місце. 3) Поясніть причини. 4) Назвіть учасників. 5) Сформулюйте наслідки для українського суспільства.

3. Основний зміст теми

Пункт	Пояснення
Діаспора після 1991 р.	Отримала можливість відкрито співпрацювати з незалежною Україною.
Культура й освіта	Школи, кафедри українознавства, церкви, музеї й організації підтримували ідентичність.
Економічні зв'язки	Перекази, інвестиції, благодійність і професійні контакти пов'язували громади з Україною.
Громадська дипломатія	Діаспора впливала на уряди країн проживання, пояснювала українську позицію світу.
Підсумок курсу	Історія державності показує довгий шлях від ранніх форм організації до сучасної незалежної України.

Проміжний висновок

Історичні події не існують окремо: економіка, влада, культура, війни, соціальні групи й міжнародна ситуація взаємно впливають одна на одну.

Типова помилка

Не зводьте відповідь до переліку дат. Історія вимагає пояснення: чому подія стала можливою, які сили діяли, кого вона посилила або послабила.

4. Причини, перебіг і наслідки

Причина / умова	Як проявлялася	Наслідок
Діаспора після 1991 р.	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Культурні й освітні організації	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Економічні та родинні зв'язки з Україною	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Громадська дипломатія	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність
Підсумкове оцінювання курсу	створювала нові можливості або конфлікти для українців	впливала на політичний розвиток, культуру, права або державність

Запам'ятай формулу відповіді

Повна відповідь з історії має містити не тільки “що сталося”, а й “чому сталося”, “хто брав участь”, “чим завершилося” і “чому це важливо”.

Причини	Подія	Наслідки
передумови, суперечності, інтереси груп	конкретні рішення, війни, реформи або організації	зміни у владі, правах, культурі, території, суспільстві

5. Діячі, організації та суспільні сили

Хто / що	Роль у темі
Світовий конгрес українців	координує частину міжнародної української громади.

Хто / що	Роль у темі
Українські громади Канади і США	активно підтримують українську культуру і державність.
Нова трудова міграція	формує сучасні українські громади в Європі.
Волонтерські організації	допомагають Україні під час війни і криз.
Молодь діаспори	успадковує і переосмислює українську ідентичність.

Методична підказка

Коли називаєте історичну особу або організацію, одразу пояснюйте її дію: створив, очолив, підтримав, заборонив, реформував, проголосив, придушив.

Питання до діяча/організації	Відповідь має містити
Яку мету мав?	політичну, соціальну, культурну або військову мету
Якими методами діяв?	реформи, війна, дипломатія, пропаганда, самоорганізація
Який наслідок?	що змінилося після його/її діяльності

6. Основні поняття

Поняття	Коротке визначення
Громадська дипломатія	вплив суспільних організацій і громад на міжнародну підтримку держави.
Світовий конгрес українців	міжнародна координаційна організація української діаспори.
Трудова міграція	виїзд за кордон із метою праці.
Культурна пам'ять	збереження знань про історію, мову, традиції та символи.

Поняття	Як використати у відповіді
Громадська дипломатія	Скажіть: «Громадська дипломатія - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Світовий конгрес українців	Скажіть: «Світовий конгрес українців - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Поняття	Як використати у відповіді
Трудова міграція	Скажіть: «Трудова міграція - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.
Культурна пам'ять	Скажіть: «Культурна пам'ять - це ...», а потім наведіть приклад із теми уроку.

Як відповідати

Визначення потрібно не зазубрювати механічно, а пояснювати своїми словами і наводити історичний приклад із теми.

7. Основні дати

Дата / період	Подія / значення
1991	діаспора підтримала незалежність України.
1990-ті	відновлення інтенсивних зв'язків із закордонними українцями.
2004	активізація підтримки під час Помаранчевої революції.
2014	допомога Україні після початку російської агресії.
2022	масова міжнародна підтримка України після повномасштабного вторгнення.

Хронологічна стрічка

1991 → 1990-ті → 2004 → 2014 → 2022

Як вчити дати

Дати варто групувати за логікою: передумови → ключова подія → наслідки. Тоді вони не перетворюються на випадковий список.

8. Схема для розуміння

Що відбувається	Механізм	Результат
Діаспора після 1991 р.	ключові дії та суперечності	історичний результат
Культура й освіта	ключові дії та суперечності	історичний результат

Що відбувається	Механізм	Результат
Економічні зв'язки	ключові дії та суперечності	історичний результат

Схему можна використати як план усної відповіді або як основу для короткого письмового конспекту.

Завдання	Як виконати
Перетворіть схему на текст	кожен рядок схеми запишіть як окреме речення з причинно-наслідковим зв'язком.
Додайте факт	до кожного рядка підберіть дату, особу або приклад із теми.

9. Підсумок уроку

Теза	Пояснення
1. Наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
2. Тему потрібно розуміти через зв'язок причин, дій учасників і наслідків.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.
3. Для повної відповіді використовуйте поняття, дату, приклад і власний висновок.	Це положення треба вміти підтвердити фактом, датою або прикладом із уроку.

Відповідь на проблемне питання

Тема «Українська діаспора наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. Тематичне оцінювання» показує, що українська історія розвивалася через поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх викликів. Її значення потрібно оцінювати за впливом на права людей, культуру, державність і національну ідентичність.

Для усної відповіді

Починайте з короткої тези, далі наведіть 2-3 факти, одну дату і завершіть власним історичним висновком.

10. Перевір себе

Рівень	Завдання
Базовий	Дайте визначення 3-4 основних понять уроку. Назвіть 3 ключові дати.
Середній	Складіть хронологічний ланцюжок подій і поясніть, чому вони пов'язані.
Достатній	Порівняйте дві сили, організації або явища з теми за критеріями: мета, методи, наслідки.
Високий	Дайте аргументовану відповідь на проблемне питання уроку. Використайте щонайменше два факти і одну дату.

Міні-тест	Варіанти відповіді
1. Найважливіше в темі - це...	А лише дата; Б причина, перебіг і наслідки; В тільки прізвища; Г випадковий факт.
2. Повна історична відповідь має містити...	А поняття, дату, приклад і висновок; Б тільки емоцію; В лише цитату; Г тільки переказ назви.
3. Історичне значення події - це...	А її вплив на подальший розвиток; Б місце на сторінці; В складність назви; Г кількість учасників.

Відповіді

1 - Б; 2 - А; 3 - А.